ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SECŢIA DE ŞTIINŢE ISTORICE ŞI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREŞTI

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

DIN SUMAR

ANUL XIII — 1960

4

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SECŢIA DE ŞTIINŢE ISTORICE ŞI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREŞTI

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

4

ANUL XIII

1960

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE
APARE DE 6 ORI PE AN

Redacția: București, B-dul Generalissimul Stalin nr. 1
Telefon: 18.25.86

SUMAR

NEGUSTORI BUCUREŞTENI LA SFÎRŞITUL VEACULUI AL XVIII-LEA. RELAŢIILE LOR CU BRAŞOVUL ŞI SIBIUL

DE

E. şi D. LIMONA

Relaţiile comerciale tradiţionale ale Ţării Romîneşti cu Transilvania, prin intermediul celor două oraşe de graniţă, Braşovul şi Sibiul, dobîndesc în veacul al XVIII-lea — şi în special către sfîrşitul acestuia — o nouă înfăţişare, atît în privinţa agenţilor schimburilor comerciale cît şi a obiectului acestor schimburi. Nou în aceste relaţii este, pe de o parte, faptul că purtătorii lor sînt negustori supuşi cezaro-crăieşti stabiliţi în Ţara Romînească, iar pe de alta, importanţa crescîndă a negoţului cu valori mobiliare, cambii şi monede, faţă de negoţul cu mărfuri.

Repercusiunile pe care le-a avut asupra industriei meşteşugăreşti ardelene trecerea Transilvaniei în stăpînirea Habsburgilor, politica mercantilistă şi expansionistă a statului habsburgic, încurajarea şi favorizarea clasei de negustori care servea interesele acestei politici, ocupaţia temporară a Ţării Romîneşti de către trupele habsburgice, îngrădirea — către sfîrşitul veacului — a monopolului turcesc în Ţara Romînească şi Moldova, criza financiară a statului habsburgic în urma războaielor care i-au golit vistieria — toate aceste împrejurări au făcut ca relaţiile comerciale dintre Ţara Romînească şi Transilvania să ajungă, în secolul al XVIII-lea, într-un nou stadiu de dezvoltare care se deosebeşte de tot ceea ce a fost pînă atunci.

Veacuri de-a rîndul, Ţara Romînească şi Moldova au fost cele mai bune pieţe de aprovizionare cu materii prime şi de desfacere a produselor meşteşugarilor din oraşele ardelene. După trecerea Transilvaniei în stăpînirea Habsburgilor şi tratarea ei drept o semicolonie, industria ei intră în declin. Statul habsburgic, preocupat de dezvoltarea industriei din ţările succesorale, împiedică — prin prohibiţii şi cordoane sanitare — contactul direct între negustorii din Principate şi meşteşugarii din Transilvania. Între aceştia se interpun din ce în ce mai mult negustorii străini,

cuprinși sub denumirea de „greci", în rîndul cărora intrau însă nu numai greci, ci și foarte mulți romînî macedoneni, precum și slavi sud-balcanici. Acțiunea de intermediere a lor se răsfrînge asupra prețului de cost al produselor meșteșugărești și deci și asupra posibilității de desfacere a lor. De pe urma situației grele în care se aflau producătorii micilor ateliere meșteșugărești din Transilvania încearcă să tragă profit industria manufacturieră din țările succesorale. Materiile prime importate din Principatele Romîne iau din ce în ce mai mult calea Vienei. În schimb mărfurile de Viena, din cauza scumpetei și calităților inferioare, nu reușesc să se impună pe piața din Principate în aceeași măsură ca altădată produsele meșteșugărești ardelene. Negustorii bucureșteni vor prefera multă vreme să se aprovizioneze cu mărfuri occidentale direct de pe piața Lipscăi. Astfel că Brașovul și Sibiul devin locuri de tranzitare a mărfurilor de Lipsca, atunci cînd acestea nu vor lua calea mai puțin costisitoare a Dunării.

Dar nu modificarea cantitativă — diminuarea exportului produselor meșteșugărești ardelene și folosirea în industria ardeleană numai a unei mici părți din materiile prime importate, prin îndreptarea celor mai multe către Viena — în relațiile comerciale ale Țării Romînești cu Transilvania constituie specificul lor în acest veac. Ceea ce este nou și cu adevărat revoluționar, prin consecințele pe care le va avea asupra societății romînești, este așezarea negustorilor sudiți cezaro-crăiești în Țara Romînească, atragerea economiei acesteia în circuitul comerțului internațional, influența exercitată de acești negustori asupra clasei feudale, trezirea gustului pentru negoț și în special pentru negoțul cu bani.

Tratatul de comerț încheiat între Imperiul habsburgic și Poarta otomană la 27 iulie 1718, la o săptămînă de la pacea de la Passarowitz — care inaugurează politica de expansiune austriacă în Răsărit — începe să dea roade pozitive pentru această politică abia după pacea de la Kuciuck-Kainargi din 21 iulie 1774, după stabilirea de agenții străine în țările romînești — în 1782 consulat rus, în 1783 austriac, în 1787 prusac — și după încheierea Sinedului de comerț din 24 ian. 1784.

Dreptul obținut de Rusia, prin pacea de la Kuciuck-Kainargi, de a interveni la Poartă în favoarea Principatelor și obligația Porții de a ține seamă de aceste intervenții începe să stăvilească atotputernicia otomană în Principate. Libertatea de navigație pentru vasele de comerț pe Marea Neagră, în strîmtori și pe Dunăre, obținută de Rusia prin tratatul de la Kuciuck-Kainargi, iar de Imperiul habsburgic prin Sinedul din 1784, prezența protectoare a agenților străini asupra sudiților țării pe care o reprezentau, tendința de suprimare a abuzurilor sistemului de zaherea — inclusă în menționatul tratat de pace — și înlăturarea negustorilor musulmani [1] constituiau condiții favorabile pentru atragerea negustorilor străini în Principate.

Astfel, alături de vechii hrisovuliți brașoveni, cu casa și familia la Brașov și cu prăvălie la București sau în alte tîrguri din țările romînești, unde „se hrăneau cu negoț brașovenesc" [2], și care făceau un negoț

[1] N. Iorga, *Istoria comerțului, epoca mai nouă*, București, 1925, p. 52—53.

[2] Pentru privilegiile acordate brașovenilor v. N. Iorga, *op. cit.*, p. 57—58 ; idem, *Brașovul*

mai modest, ducînd mărfuri braşovene acolo — rareori mărfuri de Viena sau de Lipsca — şi aducînd aici în special vinurile din viile pe care le posedau acolo, apare o pătură de negustori de mare stil. Unii, cu totul străini de stările şi mentalitatea populaţiei din Ţările romîne — pe care voiau să le transforme, în folosul împărăţiei habsburgice, în baze de aprovizionare cu materii prime şi de desfacere a produselor industriale apusene — mai mult făuritori de proiecte romantice şi înfăptuiri de scurtă durată, au dispărut fără de urmă. Astfel, un Willeshofen, Dellazia, Brighenti, Bienenfeld, Bozenhard ş.a.[1] Aceştia nici nu s-au aşezat personal în Ţările romîne, ci cel mult au stabilit comptoare. Alţii, însă, mai înrudiţi cu populaţia băştinaşă, cu simţ realist şi străvechi deprinderi comerciale, în cea mai mare parte veniţi din sudul Dunării — romîni macedoneni, greci, slavi sud-balcanici — aşezaţi mai întîi în oraşele Imperiului habsburgic, atraşi de privilegiile acordate lor de o politică mercantilistă şi expansionistă, proaspăt învestiţi cu calitatea de sudiţi cezaro-crăieşti, se strămută la Bucureşti, pentru a trage profit şi din această calitate, aşa cum trăseseră mai înainte din calitatea de negustori otomani. Aici încheie asociaţii de comerţ cu raiale turceşti, pentru a putea importa sub numele asociatului mărfuri germane din Lipsca şi Breslau, iar îndată ce se aflau cu mărfurile lor în Principate le declarau la vamă sub numele lor de sudiţi cezaro-crăieşti, spre a profita de tariful vamal scăzut [2]. Astfel că agenţii austriaci, care primiseră instrucţiuni speciale de la Viena să nu dea ajutor şi să nu asculte reclamaţiile negustorilor din Lipsca cu privire la datoriile pe care le aveau de încasat de la negustorii din Principate şi care nu puteau privi cu ochi buni negoţul lipscan al acestora din urmă [3], se văd neputincioşi în lupta lor deschisă împotriva mărfurilor de Lipsca şi în general a mărfurilor din ţările germane, pe care Maria Theresia se străduia inutil să le înlocuiască cu cele austriace, atît în propriile provincii succesorale, cît şi în Principatele Romîne [4].

Cu toate că pentru desfacerea mărfurilor austriace pe pieţele Principatelor, negustorii aceştia au contribuit foarte puţin, ei preferînd mărfurile de Lipsca şi Breslau mai ieftine şi de mai bună calitate, totuşi, pentru importul de materii prime din ţările otomane în cele habsburgice,

---

şi Romînii, Buc., 1905, p. 394 şi u.; D. Z. Furnică, *Din istoria comerţului la romîni*, Buc., 1908, p. IX—X; *Catalogul doc. rom. din Arhiv. Stat. de la Or. Stalin*, vol. I, Buc., 1955, regest. nr. 545, 680, 991. Din acest Catalog al doc. rom. mai aflăm care erau negustorii braşoveni care făceau negoţ la Bucureşti la sfîrşitul veacului al XVIII-lea, astfel Gavril Hagi Hristea, care era şi starostele lor, Nicolae Dumitraşcu, fraţii Dan, Hagi Ion Grecu, Petcu Peligrad, Neculai Gămulea, Petcu Şetraru, Hagi Radu Pricop, Şandru Hagi Şandru, Dumitru Moisi, Todor Ivan, Şandru Trîmbiţaşu, Panaiot Nicolai, Gheorghe Şerban, Vasilache fiul lui Vlad, Barbu Cepescu, Ioan Cătană, Ion Gămulea, Gheorghe Nechifor, v. regest. 681, 676, 848, 849, 921, 1179, 1228, 1334, 1365, 1377, 1379, 1398, 1475, 1818, 2188, 2295, 2403, 2406, 2536, 2291, 2701, 2867, 2960, 3131, 3133, 3209, 3296, 3444, 3463, 3464.

[1] N. Iorga, *Istoria comerţului, epoca mai nouă*, p. 61; Hurmuzaki, *Documente*, 19, p. 24—25.

[2] Hurmuzaki, *Documente*, 19^{I}, p. 850—851.

[3] *Ibidem*, X, p. XXXVI; v. şi Gheron Netta, *Die Handelsbeziehungen zwischen Leipzig und Ost- und Südosteuropa bis zum Verfall der Warenmessen*, Zürich, 1920, p. 47.

[4] V. I. Moga, *Politica economică austriacă şi comerţul Transilvaniei în veacul al XVIII-lea*, Buc., 1938.

în care se înfiripau industrii textile, cît şi din nevoia statului habsburgic de a-şi afirma şi întări prezenţa în Principate, negustorii — mai demult sau mai de curînd naturalizaţi ca supuşi cezaro-crăieşti — găseau totdeauna întinsă mîna protectoare a agenţiei cezaro-crăieşti. Şi deşi agentul Merkelius propunea baronului Herbert-Rathkeal, ambasadorul cezaro-crăiesc de la Constantinopol, ca „persoanele care în urma tratatului de la Şiştov au depus homagium să se întoarcă îndărăt în acele locuri unde sînt înregistrate ca cetăţeni sau contribuabili cezaro-crăieşti" [1] şi declara că agenţii de la Bucureşti ai negustorilor din statul cezaro-crăiesc — al căror număr nu trece de 16 — cauzează agenţiei cezaro-crăieşti mai multe dificultăţi decît cei 1 000 oieri [2], din care cauză recomanda ca negustorii cezaro-crăieşti să nu se asocieze cu supuşi turci, în scopul de a-i scuti şi pe aceştia de contribuţie, căci fiind născuţi aici în ţară, ei nu-şi pot tăinui locul de origine, ca macedonenii etc.[3], totuşi atunci cînd Moruzi îi cere un izvod al supuşilor austriaci, Merkelius se eschiva sub motiv că numărul lor fluctuează din cauza călătoriilor lor încoace şi încolo după afaceri [4], ceea ce determină pe domnitor să alcătuiască în secret, prin aga, o catagrafie a lor. Războiul care a precedat pacea de la Şiştov, cu ocupaţia Bucureştilor de către trupele cezaro-crăieşti, a contribuit la sporirea numărului celor care au dorit şi au obţinut cetăţenia cezaro-crăiască [5]. Avantajele situaţiei de sudit cezaro-crăiesc determină chiar şi pe unii „negustori de ţară" să ia pămînt în Bucovina şi să treacă drept sudiţi [6].

Dacă rolul atribuit acestor negustori de către politica habsburgică a fost numai în parte împlinit, în măsura în care ei au contribuit la aprovizionarea industriei cezaro-crăieşti, în schimb pentru Principatele Romîne activitatea desfăşurată de aceşti negustori a contribuit la destrămarea relaţiilor de producţie feudale şi la dezvoltarea relaţiilor capitaliste. De aceea o cunoaştere mai de aproape a acestor negustori şi a afacerilor lor este importantă pentru sesizarea premiselor orînduirii capitaliste în ţările romîneşti.

Prin scoaterea la lumină a materialului documentar grecesc, întreprinsă de Direcţia Arhivelor Statului în seria de cataloage, începută cu „Catalogul documentelor greceşti din Arhivele Statului de la Or. Stalin", vol. I şi II, Bucureşti 1958, cunoaşterea vieţii comerciale a Bucureştilor la sfîrşitul veacului al XVIII-lea este sensibil îmbogăţită.

Figuri de negustori vag sau de loc cunoscute, speculaţii comerciale cu mărfuri şi mai ales cu valori mobiliare — cambii şi monede — procedee comerciale şi întreaga atmosferă în care se desfăşura viaţa economică în această epocă dobîndesc conturări clare şi precise în corespondenţele şi bilanţurile comerciale ale firmelor braşovene şi sibiene cu care negustorii bucureşteni au fost în relaţie.

---

1 Hurmuzaki, *Doc.*, 19^{I}, p. 845–846.
2 *Ibidem*, p. 842.
3 *Ibidem*, p. 846.
4 *Ibidem*, p. 674.
5 *Ibidem*, p. 607.
6 N. Iorga, *op. cit.*, p. 74.

În expunerea de mai jos ne bazăm pe materialul documentar grecesc păstrat la Arhivele Statului Or. Stalin şi Sibiu, cuprins în amintitul Catalog vol. I şi II, precum şi în „Catalogul documentelor greceşti din Arhivele Statului Sibiu" vol. I, depus pentru tipar, iar trimiterile din note se fac prin numărul volumului şi numărul regestului din cataloagele respective.

Cei mai mulţi dintre negustorii ce apar în aceste documente au activat în asociaţii de mai lungă sau mai scurtă durată, de aceea şi prezentarea lor se face după grupările de fapt ale lor.

Teodoran Constantin Cincu, Elefterie Ioan, Mărgărit Ioan, Gheorghe Castrişiu (Castro), Teodor Anastasiu, Ioan Atanasiu

În corespondenţa negustorului braşovean Mihail Ţumbru s-au păstrat de la Teodoran Constantin Cincu 95 scrisori şi altele 84 adresate lui, toate din anii 1792–1801. De la Elefterie Ioan 8 scrisori către Ţumbru şi 3 de la acesta din urmă, din anii 1794–1797. De la Mărgărit Ioan 6 scrisori din anul 1796, iar de la Gheorghe Castrişiu 8 scrisori din acelaşi an. Aceste scrisori, împreună cu informaţiile indirecte despre numiţii negustori, pe care le dau comisionarii şi corespondenţii lor din Viena, Constantinopol şi Sibiu, constituie izvoarele pe baza cărora poate fi reconstituită activitatea lor din această perioadă.

Familia Cincu se întîlneşte în documentele greceşti aflate la Sibiu încă de la 1695 [1]. Va fi fost una din cele mai vechi familii aşezate la Sibiu, îndată după acordarea privilegiilor Companiei greceşti din Sibiu [2]. Ioan Cincu, vărul lui Teodoran din Bucureşti, a fost multă vreme proestosul Companiei greceşti din Sibiu. Teodoran Cincu era şi el sudit cezaro-crăiesc, căci Merkelius scria baronului Thugut că n-ar fi acceptat în comisia care încheia un aranjament vamal pe Teodoran Cincu, dacă acesta n-ar fi „născut sudit cezaro-crăiesc" şi dacă n-ar fi recunoscut ca atare printr-un firman obţinut de către ministrul împuternicit de la Constantinopol [3]. Iar după pacea de la Şiştov, Merkelius asigura pe Codrică, secretarul domnesc, că el nu protejează pe cei care s-au declarat supuşi cezaro-crăieşti *pro tempore belli*, cît timp armatele împăratului au fost victorioase, ci numai pe cei care s-au obligat prin jurămînt de credinţă pe toată viaţa în ţările cezaro-crăieşti, iar printre cei trei în atare situaţie îl numără pe Teodoran Constantin Cincu [4]. Şi în altă împrejurare Merkelius îl ia pe Cincu în apărare. În conflictul pe care T. Cincu îl are cu episcopul de Tîrnova — cu care avea de-a face, din cauza proprietăţilor pe care Cincu, ca şi mulţi boieri munteni, le avea la Arvanitochori — Merkelius, prin intervenţiile sale, reuşeşte să anuleze pretenţiile băneşti ale arvani-

[1] *Catalog. doc. grec. din Arhiv. Stat. Sibiu*, vol. I, regest. 17, 33.

[2] Privilegiile au fost acordate de către G. Rákózy la 8 iulie 1636 şi la 29 decembrie 1641, apoi de către Adunarea de la Alba Iulia la 10 octombrie 1678, acesta din urmă fiind întărit de către Mihail Apaffy la 4 noiembrie 1678. Ele au fost reconfirmate pentru sibieni la 12 septembrie 1701, iar pentru braşoveni la 15 martie 1718.

[3] Hurmuzaki, *Doc.* 19^{I}, p. 679.

[4] *Ibidem*, p. 594.

tochorienilor faţă de fraţii Teodoran şi Ianache Cincu, să-i elibereze pe aceştia de sub anatema episcopului, spre a-şi putea vinde bunurile de la Arvanitochori [1].

Din martie 1793 pînă la 31 mai 1796, Teodoran Cincu a lucrat în asociaţie cu nepotul său, Elefterie Ioan, sub firma „Teodoran Cincu şi Elefterie Ioan". La această din urmă dată anunţa pe Ţumbru că s-a constituit într-o nouă companie sub firma „Teodoran Cincu şi comp.", împreună cu foştii săi băieţi în prăvălie, nepotul Teodor Anastasiu şi Ioan Atanasiu şi îl roagă „să aibă şi în viitor aceeaşi încredere şi consideraţie. Toate mărfurile vîndute sau cumpărate de la Lipsca, din Austria şi Silezia vor fi plătite cu poliţe şi vexele pe noua firmă" [2]. Pe de altă parte, Elefterie Ioan explica lui Ţumbru că dizolvarea tovărăşiei e pricinuită de împrejurări „şi mai ales de faptul că negoţul cu bani poate cu greu hrăni două case, din cauza cursului şi a crizelor". Îşi va alege altă ocupaţie „ca să scoată cheltuielile casei". În realitate, Elefterie rămîne tot la vechea ocupaţie, numai că îşi schimbă tovarăşul de negoţ, asociindu-şi-l pe Gheorghe Castrişiu „care este un om tînăr, capabil şi bun", precum şi ajutîndu-se de fratele său, Mărgărit Ioan, care pînă atunci lucrase la un arvanit [3].

În activitatea lui Teodoran Cincu — ca şi în aceea a tuturor neguştorilor bucureşteni din această perioadă — negoţul cu monede, adică zaraflîcul, ocupă un loc mai important decît negoţul cu mărfuri. Acest negoţ le asigura un cîştig mai mare şi mai lesnicios decît negoţul cu mărfuri, cu mijloacele primitive de transport din acea vreme, pe drumuri împînzite de bande de hoţi şi de „zurbagii" de toate felurile, negoţ întrerupt adesea de situaţiile de război şi oprelistile puse pentru unele mărfuri.

În septembrie 1792, T. Cincu încheie contract cu Mihail Ţumbru din Braşov pentru afacerea cu icusari (ţvanţigi), în care încercase — pare-se zadarnic — să-l antreneze şi pe Costa Geanli. Fiecare din părţi participa la această tovărăşie cu un capital de 10 000 fl. în monede turceşti. T. Cincu se scuza că n-a putut trimite banii imediat, „fiind plecat la Tîrgovişte, unde se află soţia sa bolnavă", dar jumătate din această sumă va trimite-o îndată ce se va întoarce omul său de la Uzunciova, „unde fusese trimis cu monede", iar restul mai tîrziu [4].

Dar şi înainte de înţelegerea făcută cu Ţumbru, T. Cincu practicase negoţul cu icusari. Dintr-o scrisoare a lui Ioan Cincu aflăm că din anul 1791 pînă la 24 octombrie 1792 el trimisese vărului Teodoran peste 40 000 fl. în icusari [5] şi continuă să trimită şi după înţelegerea cu Ţumbru [6]. T. Cincu trimitea monede nu numai pentru socoteala comună tovărăşească, ci şi pentru socoteala proprie şi lucra în această afacere nu numai cu Ţumbru şi Ioan Cincu, ci şi cu cumnatul său din Craiova, Gheorghe Constantin,

---

[1] Hurmuzaki, *Doc.*, 19^{I}, p. 638.
[2] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1641, 1629.
[3] *Ibidem*, 1619, 1646.
[4] *Ibidem*, I, 919, 942, 969, 934, II, 137.
[5] *Ibidem*, I, 1003.
[6] *Ibidem*, I, 1003, 1012, 1024.

care de asemenea expedia la Braşov diverse sume de bani, spre a fi prefăcute în icusari [1].

T. Cincu îndemna pe Ţumbru „să ţină secret tovărăşia lor, în special faţă de Fotache Hagi Gheorghiu" [2]. Acesta, ajutat de fratele său Grigore din Bucureşti, precum şi de tatăl lor, făcuse mari afaceri cu icusari în 1794 cînd dă faliment. „Tatăl lui Fotache, poreclit Hagi Varză, locuieşte cînd la Bucureşti, cînd la Braşov şi se bucură de puţină consideraţie, din cauză că este un proaspăt îmbogăţit prin zaraflîcul cu icusari făcut timp de doi ani de zile", scria Ţumbru în 1793 [3]. Cu tot dispreţul afişat faţă de Fotache, M. Ţumbru, ca şi T. Cincu, se străduiau să se îmbogăţească şi ei din zaraflîcul cu icusari.

De altfel, afacerea cu icusari contagiase pe toţi marii negustori din Bucureşti, Braşov, Sibiu, Viena, pe Hagi Moscu, Anastase Cavalerul, Stavru Spiru, Ianache Gheorghe Scufa, Ioan Sterie Costa, Ioviţă Mărgărit, Panaioti Hagi Nicu, Dimitrie Chiriţi, Dumitrache Teohari, Hagi Constantin Pop, Dimitrie Dutca ş.a. [4]. Teodoran Cincu stimula pe Ţumbru să trimită la timp şi cît mai des monede, „ca să nu rămînă mai pe jos decît alţii", căci „compania lui Fotache, Dumitrache Teohari ş.a. trimit cu orice ocasie cîte două poveri"; „să nu se uite la cheltuieli mai mari dacă se vor întîmpla, deoarece şi acestea sînt spre folosul lor, iar moara se învîrteşte mereu" şi îl flata pe „Mihali al nostru, care se pricepe să prefacă pămîntul în izvor" [5].

În august 1792, lui Hagi Constantin Pop îi sosiseră 35 000 fl. nemţeşti în galbeni olandezi în vederea cumpărării de icusari, iar în februarie 1793 trimitea împreună cu alţii, prin Bucureşti la Constantinopol, 40 000 fl. în icusari. În noiembrie 1792, T. Cincu expedia la Constantinopol monedele tovărăşeşti împreună cu 30 poveri ale altora „prin chir Matei al lui Pop de la Sibiu". La 5 martie 1793 se strînseseră la Şiştov circa 35 poveri cu monede [6].

Afacerea cu icusari cuprindea următoarele operaţii: Teodoran Cincu trimitea lui Ţumbru la Braşov şi lui Ioan Cincu la Sibiu groşi, exindari (monede de argint de 60 parale, cunoscute sub numele de altmîşlîc), ichilici sau groşi dubli (monede de argint de 80 parale), ecatondari sau sutari (monede de argint de 100 parale, cunoscute sub numele de iuzluci) [7]. Aceste monede erau vîndute la Braşov şi la Sibiu armenilor din Gherla şi Gheorghieni, precum şi mocanilor valahi [8], aceştia avînd nevoie de monedă turcească îndată ce treceau în Ţara Romînească, unii pentru cumpărarea de piei, alţii pentru iernatul oilor. În schimbul groşilor, Ţumbru şi Ioan

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 969, 1038, 1045, 1082, 1105, 987, 1066, 1077, 1116, 1123, 1131, 1134, 1137, 1152, 1156.

[2] *Ibidem*, I, 920.

[3] *Ibidem*, II, 193; despre falimentul lui Fotache v. I 1316.

[4] *Ibidem*, I, 986, 971, 1038, 919, 903, 1083, 1104. II, 216; *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, vol. I, 524, 498, 519, 546, 610, 634, 651, 662, 682, 765, 773, 535, 544, 624, 665, 666, 584, 652, 664, 670.

[5] *Ibidem*, I, 971, 1038, 987. 1011.

[6] *Ibidem*, I. 969, 903, 1083, 1105.

[7] *Ibidem*, I, 970, 1040, 1045, 1057, 1061.

[8] *Ibidem*, II, 180, 182, I 1003.

Cincu primeau bancoţidule. Aceste monede de hîrtie aproape luaseră locul monedelor metalice de argint şi aur, din cauza cheltuielilor de înarmare şi a pierderilor suferite cu războaiele de către casa habsburgică în veacul al XVIII-lea [1], de aceea florinul renan devenise aproape numai o monedă de calcul, iar micile monede de argint, ca icusarii (ţvanţigii), decaeptarii (mariaşii), decarii (zehner), eptarii (pitacii), pentarii(monedele de 5 creiţari) şi groşiţele (monedele de 3 creiţari) se răriseră şi ele, din care cauză deveniseră obiectul de speculă al acestor negustori. „Monedele bune au dispărut, iar negustorii din Braşov prin comisionarii lor „cafegicuscururii", au trimis ţigăncile pe la casele oamenilor după asemenea monede", scria Manicati Şafranu din Sibiu către Ţumbru [2]. Devalorizarea crescîndă a monedei cezaro-crăieşti — prin emiterea unei enorme cantităţi de bancoţidule ce nu mai erau convertibile în monedă metalică — aduce un dezechilibru între valoarea legală de circulaţie şi valoarea sa metalică. De aceea, cu bancoţidule negustorii achiziţionau monede mărunte de argint — mariaşi, pitaci, groşiţe, dar mai ales icusari, care aveau un conţinut mai mare de argint — pe care le vindeau cu cîntarul la taraphanaua din Constantinopol.

Icusarii erau adunaţi cu greu de pe piaţa Braşovului şi Sibiului, de la Timişoara, de la tîrgul din Mediaş şi în general de la tîrgurile din Ardeal [3]. La 19 martie 1793, Ţumbru îl anunţa pe T. Cincu că îi va trimite icusari, pe care îi va primi „din afară", deoarece pe piaţa Braşovului „e mare criză de numerar în monedă nemţească" [4]. El ruga pe Dimitrie Hagiopol din Timişoara să-i procure icusari, dîndu-i preferinţă înaintea altor negustori, „deoarece ei sînt prieteni vechi şi compatrioţi şi pentru hatîrul lui Ioan Cincu, socrul lui Hagiopol, precum şi pentru hatîrul lui Teodoran Cincu, tovarăşul de zaraflîc al lui Ţumbru [5].

Icusarii se găseau greu şi din cauza goanei negustorilor după această monedă. „Ai noştri" aleargă după icusari din prăvălie în prăvălie „ca nişte turbaţi", scria un comisionar din Sibiu, iar Ioan Cincu îl asigura pe Ţumbru că va umbla la fiecare casă pentru a strînge icusari [6]. Pentru alergătura sa, I. Cincu voia un provizion de 1% la schimbarea groşilor în bancoţidule, 1% la prefacerea lor în icusari şi 1/2% cînd dă concurs omului lui Ţumbru la schimbarea banilor [7].

În această perioadă, groşii se vindeau la Sibiu cu 50—48 cr., cu tendinţa spre scădere, provocată de cantitatea mare ce se oferea pe piaţă spre vînzare, şi cu un laz de 5% [8]. Iar icusarii se cumpărau cu 1—1 1/2% agio [9].

---

[1] În anul 1790, datoriile statului habsburgic se ridicau la 370 mil. fl. Numai pentru războiul de 7 ani se cheltuiseră 260 mil. fl. cf. Eheberg, *Finanzen*, în *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*.

[2] *Catalog doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1913.

[3] *Ibidem*, I, 1011, 1084.

[4] *Ibidem*, II, 146, 149.

[5] *Ibidem*,

[6] *Ibidem*, I, 1017, 903.

[7] *Ibidem*, I, 1012.

[8] *Ibidem*, I, 1003, 1012, 1116.

[9] *Ibidem*, I, 1003, 1017, 1123.

Din bilanţurile încheiate între T. Cincu şi Ţumbru, precum şi din cele ale lui Alexandru şi Mihail Vasiliu, care se ocupau la Constantinopol cu vînzarea la taraphana a monedelor expediate de Cincu-Ţumbru, reiese că de la începutul lui noiembrie 1792, cînd începe girul lor tovărăşesc cu icusari, pînă la 19 martie 1793, cît durează schimbul cel mai intens de monede, Teodoran Cincu a trimis 101 750 groşi şi a primit 88 385 fl. în icusari, iar comisionarii de la Constantinopol au încasat de la taraphana între 1 ianuarie 1793 — 27 iunie 1793 suma de 113 843 groşi pentru monedele vîndute [1].

Icusarii şi decaeptarii se vindeau la taraphana cu 1 089 groşi cîntarul (= 5 000 dramuri), iar decarii cu 9 parale bucata [2]. Comisionarii de la Constantinopol însărcinaţi cu această vînzare îşi calculau un provizion de 1/2 % [3].

Totalul sumelor trimise de Teodoran Cincu vărului Ioan din Sibiu, în această perioadă, nu este consemnat nicăieri, ci doar unele sume parţiale. Astfel în august 1792 îi trimisese 10 000 fl. în galbeni olandezi, pentru a-i cumpăra icusari [4].

Expedierile de monede între Bucureşti şi Braşov se făceau pe valea Prahovei de către căruţaşi scheieni, cărora li se mai spunea ,,praoveni'', tocmai din cauza drumului pe care îl băteau. Astfel erau Vasile şi Niţă Măciucă, Trica Bobi, Ioan Mare, Vasile Putoare [5]. Expedierile între Bucureşti şi Sibiu se făceau pe la Cîineni-Turnu Roşu, prin agentul Merkelius, prin curieri împărăteşti, cu poşta Constantinopolului sau cu ocazii [6]. La Bucureşti, monedele erau descărcate la hanul lui Şerban Vodă, ,,hanul nostru'', cum îi spunea T. Cincu [7]. De la Bucureşti la Constantinopol monedele erau trimise cu caravana, de teama hoţilor şi a ,,zurbagiilor'', care erau foarte frecvenţi pe drumurile împărăţiei otomane. ,,Zurbagii sub comanda unui han tătar au făcut multe rele, producînd panică la Adrianopol'', aflăm dintr-o scrisoare [8]. Caravanele erau adesea însoţite de neferi şi odabaş [9]. Monedele erau date în seama unor persoane de încredere, lui tufecci başa, lui Mustafa bairactar, unor tauccii cunoscuţi, care le duceau prin Şiştov, Arvanitochori, către Constantinopol [10]. La Şiştov aveau ca om de încredere pe Hagi Ilie Alexiu, care prelua şi preda mai departe monedele [11]. De asemenea monedele erau expediate şi cu poşta rusească, în care caz ajungeau mai repede şi în mai multă siguranţă decît cu caravana, dar în cazul acesta trebuia plătit porto. Pentru a evita această cheltuială, T. Cincu încearcă să se înţeleagă cu secretarul Rusiei în schimbul

---

1 *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1118, 1135, 1070, 1089, 1213.
2 *Ibidem*, I, 1070, 1089, 1126.
3 *Ibidem*, I, 1126.
4 *Ibidem*, I, 903.
5 *Ibidem*, I, 919, 986, 987, 1040, 1045, 1057, 1059, 1061, 1105.
6 *Ibidem*, I, 1646, 1524, 1543, 1544, 1557, 1570.
7 *Ibidem*, I, 919, 934.
8 *Ibidem*, II, 527, 594, I, 1038, 1115, 1152, 1143.
9 *Ibidem*, I, 969.
10 *Ibidem*, I, 920, 1126, 1082, 1105.
11 *Ibidem*, I, 997.

unui „ruşfet de 20 sau 30 groşi, în loc de porto" [1]. Monedele se expediau în pungi, pungile în butoaie, sau în „casele". T. Cincu recomanda lui Ţumbru să aranjeze pungile în „ţechii", spre a nu se face încurcătură la taraphana, unde monedele se vindeau cu cîntarul (care cuprindea 5 000 dramuri, adică o ţeche) [2]. Dintr-o scrisoare a lui T. Cincu aflăm că „8 ţechii cuprinseseră icusari în valoare de 6 431 fl." [3].

Călătoria monedelor de la Bucureşti la Constantinopol dura circa 3 săptămîni [4].

Banii încasaţi la taraphanaua din Constantinopol erau remişi la Bucureşti sau Viena prin poliţe. T. Cincu vindea Curţii domneşti, care avea permanent nevoie de făcut plăţi la Constantinopol, cambii trase asupra lui Al. şi M. Vasiliu la ordinul firmei cu care Curtea era în relaţie la Constantinopol [5]. Sau se trăgeau poliţe de la Viena asupra Constantinopolului, la ordinul corespondenţilor de acolo ai negustorilor din Viena care aveau de făcut plăţi la Constantinopol [6].

Războaiele turco-ruso-austriace aduseseră o criză de numerar şi o slăbire a schimburilor economice cu Constantinopolul. „Mulţi dau şi 1% şi nu pot găsi poliţe. Curtea domnească mai are de plătit o importantă sumă de bani pentru poliţele luate de aici şi pentru poliţele primite de la Constantinopol. Deocamdată nu este nici o speranţă, deoarece este o lipsă de bani, cum nu s-a pomenit vreodată". „În ultimii 25 de ani n-a fost niciodată o criză de bani ca acum", scria T. Cincu în 1793 [7]. La Bucureşti, la începutul anului 1793, lucrurile se mai complicaseră şi din cauza schimbării domnului. „Poliţele au fost găsite cu mare greutate", scria T. Cincu, „din cauza mutării lui Mihail Suţu şi venirea la Bucureşti a lui Alexandru Moruzi de la Iaşi" [8].

Pe de altă parte, remiterile de bani de la Constantinopol se tărăgănau în aşteptarea scăderii cursului florinului. Or, în loc să scadă, acesta se urca. Astfel, de la 48 1/2 parale cît fusese în 1792 noiembrie 3, ajunge la 52—52 1/3 parale în 1793 martie 30 şi continuă mereu să crească, ajungînd în 1796 iunie 10, la 60 1/2 parale [9]. Urcarea florinului se datora rarităţii cambiilor pentru Viena şi sumelor de bani excedentare de pe piaţa Constantinopolului, sume pe care le puneau în circulaţie Anglia şi Olanda, care, nestingherite de războaie, îşi continuau comerţul cu Levantul. Mihail Vasiliu scria că a dorit să remită mai mulţi bani din sumele încasate la taraphana, „dar n-au fost cambii destule" şi spera că în curînd cambia va scădea „deoarece vor sosi trate din alte regiuni pentru negoţ" şi fiindcă a început să se exporte orez şi grîu. Şi explica: „dacă însă cambia se urcă este semn că pe piaţă sînt sume excedentare de bani", „cambia Vienei se urcă din cauză că au sosit multe corăbii cu bani". Întreabă dacă

1 *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin, II, 417.*
2 *Ibidem*, I, 1046.
3 *Ibidem*, I, 1134.
4 *Ibidem*, I, 1082, 1115.
5 *Ibidem*, I, 1098, 1105, 1115, 1620, 1624, 1638, 1677, 1678, II, 180.
6 *Ibidem*, I, 995, 1005, 1034, 1042, 1059, 1076, 1080, II, 165, 166, 167.
7 *Ibidem*, I, 1143, 1115.
8 *Ibidem*, I, 1046, 1059, 1100, 1115.
9 *Ibidem*, I, 969, 1125, 1629.

Ţumbru acceptă să i se remită banii prin cumpărarea de cambii pentru Englitera sau Olanda cu curs mai avantajos [1].

Pentru prevenirea zăbavei cu care se remiteau sumele de la Constantinopol, T. Cincu încearcă un timp negocierea de poliţe cu Seres, care era mai des în relaţie cu Constantinopolul, asupra căruia se făceau trageri de poliţe de la Seres. Dar şi aici se găseau greu poliţe, din care cauză se încearcă şi la Salonic vînzarea de poliţe asupra Constantinopolului[2].

De instabilitatea cursului florinului pe piaţa Constantinopolului profita Al. Vasiliu, „cîinele de arvanit" — cum îl batjocorea T. Cincu — întrebuinţînd banii lui Cincu şi Ţumbru în afaceri personale, fără a plăti o dobîndă, şi amînînd mereu remiterile sub pretextul urcării cursului florinului [3].

Pe de o parte invazia groşilor pe piaţa Ardealului cu scăderea cursului lor, greutatea de a găsi icusari şi urcarea cursului lor, iar pe de altă parte, raritatea la Viena şi Bucureşti a cambiilor asupra Constantinopolului şi dificultatea remiterii banilor de la Constantinopol la Viena şi Bucureşti, contribuie ca „moara icusarilor să se strice" [4]. Cei doi tovarăşi, Cincu şi Ţumbru, se hotărăsc să înceteze pentru moment zaraflîcul cu icusari, „căci nu mai este convenabil să-şi rişte banii pentru un cîştig de nici 12% pe an" [5]. Speră să-l reia mai tîrziu, „la toamnă, cînd se va schimba situaţia cambiei, după ce va ieşi noua recoltă de orez în Turcia şi Egipt şi va înceta foametea din aceste ţări" [6]. Căci pe lîngă motivele de mai sus, se mai adăuga şi recolta slabă din Levant, pentru ca schimburile economice cu Levantul să se reducă.

Pentru lichidarea socotelilor dintre Cincu şi Ţumbru, icusarii rămaşi neexpediaţi la Constantinopol, sînt trimişi la Slivno, spre a fi vînduţi bogasierilor de acolo cu agio de 2% şi cu plata la Bucureşti cu termen, „ca să iasă şi ceva dobîndă" [7]. Cu sumele rămase din afacerile tovărăşeşti cu Ţumbru, Cincu plăteşte poliţele trase de Ţumbru la ordinul tăbăcarului săcelean Voicu Ciopală, care umbla prin Valahia după cumpărături de piei pentru Ţumbru sau cele trase de la Şiştov, prin cămărăşia sării, de către Nicolae Stancovici care cumpăra de acolo lînă pentru Ţumbru [8]. Iar banii lui Cincu, aflaţi la Ţumbru, sînt daţi cu dobîndă [9], căci Cincu nu vrea să se angajeze în zaraflîcul cu galbeni propus de Ţumbru, „căci nu aduce cîştig, galbenii fiind cumpăraţi de cazaclii, care le urcă agio" [10]. Cincu acceptă să vîndă la Bucureşti galbenii trimişi de Ţumbru pentru propria-i socoteală sau să tranziteze galbenii acestuia către Al. Barba din Constantinopol [11]. Zaraflîcul cu galbeni nu pare să fi fost rentabil

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1000, 950, 936, 940, 884, II, 193.
[2] *Ibidem*, II, 179, 203, 209, 216, 264, 1115, 1125, 1186.
[3] *Ibidem*, I, 1143, 1168, 1203.
[4] *Ibidem*, II, 255.
[5] *Ibidem*, II, 197, 236, I, 1118, 1199, 1203.
[6] *Ibidem*, II, 236.
[7] *Ibidem*, II, 255, I, 1161, 1195.
[8] *Ibidem*, I, 260, 261, 273, 275, 365, 379.
[9] *Ibidem*, I, 1186, II, 270, 264.
[10] *Ibidem*, I, 1186.
[11] *Ibidem*, II, 365, 379, 383, 417, 441, 513, 527, 531, 541, 549, 571, 572, 595, 651, I, 1403, 1417, 1481, 1594, 1605, 1612.

în acel moment, căci se plătea pentru ei laz de 2—3 cr., „din cauză că îi cumpără opincarii săceleni, ducîndu-i în Valahia și Bogdania, unde se vînd bine" [1]. Însă în 1795, T. Cincu se ocupă și el de zaraflîcul cu galbeni. În ianuarie 1795 primește de la Emanoil Teodoru din Viena o pungă cu 2 667 galbeni olandezi „pecetluită de către Münzamt de la Viena", iar în septembrie avea înțelegere cu Țumbru ca acesta să-i trimită pînă la 20 noiembrie galbeni în valoare de 3 000 groși. În acest scop, Țumbru apela la Ioan Cincu din Sibiu să-i procure galbenii, iar acesta trimitea în noiembrie 202 galbeni împărătești parlachici, cu poșta Constantinopolului, „ cu care este mai multă siguranță, deoarece totdeauna vine un arvanit, pe cînd cu poșta ordinară merge numai surugiul; galbenii au fost luați cu 4.36 fl. ren. de la Bogda și cu lazul de 6 cr. galbeni, deși negustorii valahi de porci l-au urcat la 8—9 cr. galbenul". În schimbul galbenilor primiți, T. Cincu trimitea 1 372 groși [2].

În 1795—1796 T. Cincu, ca și mulți alți negustori bucureșteni, se ocupa de afacerea cu exindari (monede de argint de 60 parale). În această perioadă începe un exod al metalului prețios din Imperiul otoman către cel habsburgic, adică în sens invers decît cel petrecut cu icusarii. Negustorii bucureșteni trimiteau monede turcești, în special exindari, spre a fi vîndute cu cîntarul la monetăriile de stat din Alba Iulia și Viena [3]. Spre deosebire de alți negustori bucureșteni, care participă cu aceeași intensitate la afacerea cu exindari, ca și la aceea cu icusari, T. Cincu se mulțumește să fie numai comisionarul lui Țumbru, contra unui provizion, dar refuză să facă tovărășie cu Țumbru, „deoarece exindarii sînt foarte rari și, afară de aceasta, el este ocupat cu plecarea lui Ioniță Atanasiu la Lipsca" [4].

Pentru cumpărare de exindari, Țumbru trimitea lui T. Cincu galbeni. În martie 1796, T. Cincu scria că n-a reușit să schimbe întreaga sumă de 1 000 galbeni în exindari și groși vechi curenți, ca să-i expedieze prin prahoveni, astfel ca să ajungă la Viena în timpul bîlciului „Jubilate", din cauză că zarafii „au măturat" aproape toate monedele. Deocamdată îi trimite 3 pungi cu 3 640 groși în exindari vechi de rînd, cumpărați cu lazul de 1 1/4 groși suta de groși, și o pungă cu 1 360 exindari grei de 8 1/2 dramuri, cumpărați cu lazul de 2.60 groși suta de groși [5]. În mai 1796, T. Cincu anunța pe Țumbru că „Domnul a dat poruncă prin pitac la toate granițele ca să fie prohibită scoaterea peste graniță a monedelor grele", „mulți au încercat să scoată autorizație, dar n-au reușit". T. Cincu va expedia exindarii pe ascuns, prin prahovenii cunoscuți, Niță și Ghiță Măciucă, care „trebuie bine cinstiți" pentru strădunța lor de a feri monedele de locurile periculoase [6]. Țumbru trimitea lui Cincu polițe, spre a fi vîndute la Curte, iar cu banii să-i cumpere exindari. Dar Cincu

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, II, 365.
[2] *Ibidem*, I, 1384, 1386, 1390, 1393, 1524, 1543, 1544, 1546, 1557, 1560, 1562, 1570, 1572, 1579.
[3] *Ibidem*, I, 1690, 1611, 1525 ș.a.
[4] *Ibidem*, I, 1639.
[5] *Ibidem*, I, 1601, 1608, 1610, 1613.
[6] *Ibidem*, I, 1620, 1622, 1624.

asigura că încasările pentru poliţele vîndute se fac greu, din cauza crizei de bani, şi că de la Curte n-a încasat nici un obol pentru cambii, din care cauză a fost nevoit să împrumute bani cu dobîndă, spre a-l servi pe Ţumbru. Pentru osteneala sa, T. Cincu pretindea un provizion de 1/2% la banii lui Ţumbru pe care îi încasează şi îi remite acestuia şi un groş la suta de galbeni atunci cînd expediază galbenii la Constantinopol. „Provizionul nu este mare şi el a fost aşa trecut în socoteală numai din prietenie. Ţumbru trebuie să se gîndească la alergările băieţilor din prăvălia lui Cincu, Teodor Anastasiu şi Ioan Atanasiu, care şi-au lăsat treburile urgente numai să pună în aplicare ordinele lui Ţumbru", iar altădată îi scrie că „ieri şi alaltăieri, deşi a fost sărbătoare, el nu s-a odihnit, ci s-a străduit mult să găsească exindari, deoarece aceste monede au început să dispară" [1]. Provizionul oferit de Ţumbru de 1/3%, cum se obişnuieşte la Viena, Cincu găseşte că e prea mic, „Ţumbru trebuie să ţină seamă de faptul că la Viena treburile se fac cu regulă şi cineva nu întîmpină greutăţi la încasarea banilor, pe cînd la Bucureşti şi Constantinopol nu există asemenea regulă. Abia alaltăieri seara a reuşit să încaseze cei 4 500 groşi de la Curte, după ce şi-a neglijat de mai multe ori afacerile sale. De asemenea nici acum n-a încasat cei 1 000 groşi pentru poliţa vîndută pentru Slivno, deoarece negustorii nu s-au întors încă de la tîrgul din Buzău" [2].

Din socotelile de lichidare făcute de T. Cincu lui Ţumbru [3], se vede că între 23 iunie 1795 — 30 mai 1796, totalul sumei fusese de 13 909,99 groşi, iar de la 24 mai 1796 — 30 iunie 1796, totalul fusese de 12 055,57 groşi, iar operaţiile dintre ei constaseră din: plăţi făcute de Cincu din ordinul lui Ţumbru, trimiteri de exindari şi groşi la Braşov, trimiteri de galbeni la Constantinopol, vînzări de poliţe firmei fraţii Mammara către cămăraşul Niculache ş.a.

În aceeaşi perioadă, compania lui Elefterie Ioan se îndeletnicea şi ea cu expedieri de exindari. La 16 mai 1796, Elefterie scria lui Ţumbru că nu i-a putut expedia cele 10 poveri cu exindari vechi, „deoarece Domnul a dat poruncă aspră ca nimeni să nu îndrăznească să scoată din interior asemenea monedă". [4] Dar se vede că şi Elefterie găsise aceeaşi cale de călcare a poruncii, ca şi Cincu, căci din bilanţurile încheiate între comp. Elefterie Ioan şi Ţumbru reiese că de la 29 iulie 1796 — 6 august 1796 Elefterie trimisese 11 309,93 groşi în exindari de rînd şi în exindari de 8 1/2 dramuri, cei dintîi fiind cumpăraţi cu un agio de 1%, iar ceilalţi cu 3 1/4%. Iar Ţumbru îi trimisese, spre a fi schimbaţi în icusari, 800 galbeni + 7 cambii în valoare de 15 000 groşi, ceea ce face 20 600 groşi. La această afacere, Elefterie îşi calcula un provizion de 1/3% [5]. În absenţa lui Elefterie din Bucureşti, expediau exindarii Gheorghe Castrişiu şi Mărgărit Ioan, atît pentru socoteala lui Ţumbru, cît şi pentru socoteala lor [6].

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1624, 1629.
[2] *Ibidem*, I, 1639.
[3] *Ibidem*, I, 1625, 1638.
[4] *Ibidem*, I, 1619.
[5] *Ibidem*, I, 1654.
[6] *Ibidem*, I, 1658, 1659, 1661, 1662, 1666, 1667.

În noiembrie 1796, Țumbru încheia companiei lui Elefterie o socoteală în sumă de 10 412 groși pentru exindari de 8 1/2 dramuri, exindari de rînd, groși ai lui Hamit și ai lui Mustafa, pe care îi primise, spre a fi dați la topit la monetăriile de stat din Alba Iulia și Viena [1].

Polițele de 15 000 groși trimise de Țumbru au fost vîndute Curții. Dar cum ele erau emise de firma Dimitrie și Frații Mammara din Viena către Anghel și Frații Mammara din Constantinopol într-un moment în care firma Mammara din Viena fusese declarată în stare de faliment, cămărașul Niculache, omul fostului domn Moruzi, presa pe Elefterie și Mărgărit Ioan să restituie banii de la polițe, căci ele n-au fost toate încasate la Constantinopol. Degeaba se ostenea Mărgărit să-i explice regulele europenești ale polițelor, căci cămărașul nu voia să știe și pretindea banii „bir taman" de la cei de la care cumpărase polițele. Elefterie îndemna pe Țumbru să trimită la București un sudit să rezolve această „madea" murdară, „deoarece un sudit vorbește altfel decît ei care sînt raiale", în caz contrar se teme că va fi arestat[2].

Din cauza falimentului mai multor case comerciale din Viena, exindarii expediați de compania Elefterie Ioan nici n-au mai fost îndreptați către monetăria din Viena, ci au fost topiți la Alba Iulia, prin mijlocirea lui Safranu din Sibiu, mai cu seamă că monedele fuseseră trimise prin Turnul Roșu la Sibiu, „căci pe drumurile Prahovei au apărut hoți"[3].

În afară de zaraflîc, Teodoran Cincu, ca și Elefterie Ioan, făceau negoț cu marfă și în special cu marfă de Lipsca. Dacă Teodoran Cincu, din cauza situației sale de sudit și poate și din cauza vîrstei, nu mai călătorea la Lipsca, el își făcea totuși cumpărăturile acolo prin Elefterie Ioan și prin Emanoil Teodoru, bancherul său de la Viena, care erau nelipsiți de la cele două tîrguri anuale [4]. După dizolvarea companiei cu Elefterie, T. Cincu trimitea la Lipsca pe Ioan Atanasiu. Acesta pare să fie tot una cu „toptangiul lipscan Athanasie Ioan" ce apare în tabela patentarilor de negutători și meseriași împărțiți pe corporații la 1832 [5].

Asupra felurilor mărfurilor și a valorii cumpărăturilor făcute la Lipsca se pot face unele deducții. Chiar înainte de a fi asociatul lui T. Cincu, Elefterie Ioan avea socoteală tovărășească cu Cincu privind marfa de Lipsca și postavul „voroslov" (de Breslau). În ianuarie 1793, T. Cincu ruga pe Țumbru să completeze pînă la 10 000 fl. nemțești — sumă de care are nevoie Elefterie la Lipsca — banii trimiși de Elefterie. Acesta trebuie servit, căci și el le-a dat adesea bani cu împrumut. Elefterie s-a obligat să plătească banii împrumutați în bani turcești, adică 12 300 groși pentru 10 000 fl., agio-ul fiind de 23% [6]. La 5 febr. 1793, Cincu anunța pe Țumbru că Elefterie nu mai pleacă la Lipsca din cauza ciumei din București [7]. În august, același an, Elefterie pleca la Lipsca

[1] *Registre Diverse*, nr. 181, p. 1—2, Arhiv. Stat. Or. Stalin, necuprins în Catalog.

[2] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1646, 1687, 1677, 1678.

[3] *Ibidem*, I, 1646, 1663, 1687.

[4] *Ibidem*, I, 1046, 1059, 1076, 1203, 1211, 1646, 1105, II, 499.

[5] E. și I. Vîrtosu, *Începuturi edilitare 1830—1832*, I. *Doc. pentru Istoria Bucureștilor*, Buc., 1936, p. 133.

[6] *Catalog doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, 934, 963, 969, 1044, 1046, 1057, 1059.

[7] *Ibidem*, I, 1076.

prin Sibiu, în care scop apela la Ţumbru să-i facă rost de 5 000 fl. cu 27%, dar Ţumbru nu se învoieşte „căci Ioan Muciul lipscanul, avînd nevoie de florini, vinde groşi cu 15 groşiţe, ceea ce înseamnă 33 1/3% agio" [1].

În corespondenţa Ţumbru şi aceea provenită de la Manicati Safran din Sibiu — care de asemenea avea relaţii comerciale cu T. Cincu şi mai ales cu compania Elefterie Ioan — nu se specifică dacă mărfurile expediate din Viena şi tranzitate prin Braşov şi Sibiu către Bucureşti proveneau de pe piaţa Vienei sau din emporiul european al Lipscăi. Dar fiindcă se vorbeşte frecvent de plecările lui Elfterie Ioan la Lipsca, e de presupus că între mărfurile pe care le primea după întoarcerea sa de la cele două tîrguri anuale cele mai multe fuseseră achiziţionate acolo şi că firmele vieneze Johann Michael Thomas şi comp., Gheorghe Betli şi comp,. Ox Gaimiller şi comp., Hagi Chiriţi, Fraţii Macearli şi comp., Daniel Coit, care îşi asumau „responsalia" că mărfurile sînt per tranzit pentru Valahia, erau firme de intermediere a schimbului de mărfuri între Leipzig şi Bucureşti. După cum şi Rizu Dormuşi la Pesta, Safranu la Sibiu şi Ţumbru la Braşov mijloceau transportul mărfurilor, angajînd şi plătind chirigiii, care nu făceau transport decît pe anumite distanţe, aşa încît pentru mărfurile ce călătoreau de la Lipsca la Bucureşti ei trebuiau schimbaţi cel puţin la Viena, Pesta, Braşov sau Sibiu, după cum se făcea trecerea pe la Bran sau pe la Turnu Roşu.

Specificări mai amănunţite pentru genurile de marfă trimise lui Elefterie Ioan şi Gh. Castrişiu găsim în corespondenţa anului 1801. Astfel : postav, mătăsuri, muselină, zahăr, cafea, tiriplic, linţuri, candel, papuci [2], dar şi blănuri, ulei de trandafir, foi de alamă, cîrmîz, ba chiar şi brînză [3].

Între numeroasele colete cu mărfuri nespecificate, expediate de la Lipsca prin Viena şi de aici prin Braşov sau Sibiu, despre care se vorbeşte frecvent în aceste corespondenţe comerciale, vor fi fost fără îndoială şi unele din mărfurile pe care le găsim consemnate în „catastihul lipscan" [4] din 1803 al negustorului Anastase Persu din Braşov, care avea şi el legături cu ţările romîneşti, unde desfăcea mărfuri, la Bucureşti, dar mai cu seamă la prăvălia sa din Craiova, în primul pătrar al veacului al XIX-lea. Astfel întîlnim în acel catastih : cituri vărgate, basmale „hinetica" şi „flamier", tulpane brodate, cipci de mătase, panglici de catifea, batiste, ştrimfi, strumpfband, mănuşi de damă, horbotă cu beteală şi argint, mazestre, flanele verzi şi roşii, slovniţe de bumbac şi de lînă, colane, hurmuz, pietre negre, „grosse" cu inele, „fiare cu care se trag cizmele", ochelari, brice, foarfeci, tăvi pentru filigene, tacîmuri de masă, viole, coarde, arcuşuri, tabachere „de hîrtie", cu „tumbac" sau cu agate, pistoale, carabine, ceacmacuri, mucarniţe, lacăte, zaraflichia ş.a.

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1205, 1211, 1221, 1225, 1229, II, 301, 328, 336.

[2] *Ibidem*, I, 1921, 1926, 1932, II, 843, 876, 881, 898, 902, 919, 930, 931, 932, 953, 962, 966, 973, 978.

[3] *Ibidem*, I, 1836, 1833, 1820, 1878, 1886, 1888, 1890; *Registre Diverse*, nr. 181, p. 103—104, Arhiv. Stat. Or. Stalin.

[4] *Ibidem*, II, 1116—1139.

În ceea ce priveşte mărfurile pe care T. Cincu şi Elefterie Ioan le exportau din Ţara Romînească şi din sudul Dunării în imperiul habsburgic, locul cel mai important îl ocupă lîna. La 19 iulie 1794, Mihail Gheorghe Silapendi, rudă cu Ţumbru, procura pentru T. Cincu 6 000 ocale lînă de la Hagi Halil aga Hagi Molaoglu din Nicopole cu 20 parale oca, iar la sfîrşitul aceleiaşi luni scria lui Ţumbru că T. Cincu a cumpărat peste 20 000 ocale lînă din Turcia, 10 000 ocale lînă din Valahia şi peste 50 000 ocale din alte regiuni. În acelaşi an, Ţumbru se străduia să angajeze la Zărneşti 10—12 căruţe pentru transportul lînei lui Cincu de la Sibiu la Pesta [1]. În 1795, T. Cincu îndemna pe vărul Ioan Cincu din Sibiu să încheie contract cu breasla postăvarilor pentru 10 000—12 000 ocale lînă bună la preţul de 30 cr. oca. În acelaşi an, Ioan Cincu scria lui Ţumbru că lîna fină a lui Teodoran a fost vîndută cu 40 fl. ung. chintalul, cea mijlocie cu 36 fl. ung., iar cea bîrsană cu 24 fl. ung [2]. În 1803, Elefterie Ioan era întovărăşit cu Ţumbru pentru negoţul cu lînă, cel dintîi avînd depus un capital de 2 800 groşi la cursul de 75 fl. ren. suta de groşi, iar cel de-al doilea un capital de 3 887 fl. ren. După o încercare neizbutită de a găsi lînă la Buzău prin Gheorghe Constantin ceauş, cumnatul lui Elefterie, Ţumbru primeşte din altă parte 9 878 ocale, pe care le transportă la Sibiu în 24 căruţe însoţite de un nefer. Lîna este predată breslei postăvarilor cu 39 cr. oca [3]. Dar şi la tîrgul din Braşov, precum şi franciscanilor, bobouarilor şi perpetarilor din Braşov se vindea lîna trimisă de Elefterie Ioan şi Gheorghe Castrişiu [4].

Negustorii bucureşteni se ocupau şi cu negoţul cu ceară. T. Cincu trimitea lui Emanoil Teodoru, bancherul său din Viena, ceară spre vînzare. La fel Castrişiu făcea afaceri cu ceară împreună cu Nicolae Hagi Moshu din Viena. În 1797, Ţumbru plătea harmiţie de 612.25 fl. ren. la Bran pentru 37 butii cu 22 500 funţi ceară expediată în 10 căruţe de către Elefterie Ioan [5].

T. Cincu, prin Mihali Gheorghiu seatiştinul şi prin cumnatul său Gheorghe Constantin, trimitea mii de ocale de paţachină din Ialomiţa la Viena, unde se întrebuinţa ca materie colorantă în manufacturile textile [6].

Ioanache, fratele lui Teodoran Cincu, cumpăra în 1794 cordovane de la Bucureşti cu 95 parale bucata şi le desfăcea la Sibiu [7] iar T. Cincu propunea lui Ţumbru 3 000 piei de capră de la zalhanaua din Bucureşti cu 90 parale bucata [8]. Prin tăbăcari săceleni, Ţumbru cumpăra din Bucureşti piei de vacă pe care le vindea ungurilor din Odorhei [9]. Elefterie Ioan cumpăra de la Băltăreţu ristic pentru Ţumbru, iar acesta îi trimitea păr

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1322, 1327, II, 623, 625, 627.
[2] *Ibidem*, I, 1458, 1512.
[3] *Ibidem*, II, 1153, 1096, 1143, 915, I, 1959, 1956.
[4] *Registre Diverse*, nr. 181, p. 115—116, Arhiv. Stat. Or. Stalin.
[5] *Ibidem*, p. 53—54. Arhiv. Stat. Or. Stalin; *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1784, II, 542, 544—546, 872, 996, 997, 1012.
[6] *Ibidem*, I, 1237, 1242, 1249, II, 365, 529, 595, 616, 623.
[7] *Ibidem*, II, 473.
[8] *Ibidem*, I, 1040.
[9] *Registre Diverse*, nr. 181, p. 91—92, 121—122, Arhiv. Stat. Or. Stalin.

de capră din Săcele [1]. Hagi Bogdu Hagi Vulcu din Varedin expedia lui Castrişiu la Bucureşti coase [2]. Fotache Hagi Gheorghiu din Bucureşti împreună cu Gheorghe Constantin, cumnatul lui Cincu, cumpărau cînepă de la Varedin şi o vindeau la Braşov funarilor saşi [3].

În 1795 era foamete în Valahia, iar domnitorul Al. Moruzi obţinuse autorizaţie cezaro-crăiască de a importa din Transilvania 4 000 cîble cereale. Cu achiziţionarea acestui grîu din Transilvania se ocupau T. Cincu şi Elefterie Ioan. Acesta din urmă vine în primăvara anului 1795 la Braşov, de unde aleargă pe la sate pentru a strînge grîu. Se interesează la episcopul unit din Blaj, primeşte mostre de grîu, e sprijinit de Ţumbru pentru a cumpăra grîu de la judecătorul Fronius, se duce la Bran să ia în primire 500 găleţi cu grîu sosite de la Făgăraş. „Elefterie cumpără de aici 4 000 cîble de grîu pentru Bucureşti, cîbla avînd 60 ocale", scria Ţumbru lui Hagiopol. Ţumbru avusese intenţia să participe şi el la această afacere, dar Ioan Cincu din Sibiu îl sfătuise să renunţe, căci „la întreprinderea aceasta, pe lîngă Elefterie şi boierul Ganti, se mai află un bumbaşir, om domnesc, şi un italian, tot om al domnului, şi se pare că se petrec lucruri dubioase". După informaţia lui Ioan Cincu, la Sibiu grîul bun se vindea cu 1 fl. ren. fîrtalul, cel mijlociu cu 43 cr. şi cel inferior cu 42 cr. Grîul acesta a fost apoi vîndut celor lipsiţi, de către domnitor, cu preţ îndoit şi întreit, obligînd pe morarii din Bucureşti să cumpere grîul numai de la magazia domnească sau „gospod" cu 40 lei chila [4].

În afară de relaţii comerciale, negustorii bucureşteni întreţineau relaţii personale cu comisionarii lor din Braşov şi Sibiu, făcîndu-şi reciproc diverse servicii şi comisioane. Obiectul lor este adesea interesant, căci revelează gusturile, obiceiurile, moda, nivelul de viaţă al acestor oameni.

T. Cincu comanda — ca mulţi alţi bucureşteni în această epocă — 3 sobe de fier din Banat, prin intermediul lui Hagiopol din Timişoara [5]. El ruga pe Ţumbru să-i comande de la un meşter fierar vergele de fier pentru 13 ferestre, cuie şi piroane, pentru casa pe care o construia la via sa dela Roşu, „unde intenţionează să se adăpostească în vreme de ciumă". „Pînă ieri", scria la 9 martie 1793, „au trecut 20 zile în care nu s-au mai vorbit de ciumă, însă ieri seara a murit un copil". În panică, în faţa acestei calamităţi — care îl va secera şi pe el în anul 1813 [6] — el presa pe Ţumbru să-i trimită vergelele, dîndu-i instrucţiuni ca „ele să fie de grosimea unui basparmac, adică a degetului mare, 4 vergele să aibă lungimea de 6 palme şi să fie prevăzute cu cîte 5 găuri, în care să fie introduse alte 5 vergele lungi de 5 palme". Pentru aceste ferestre, Ţumbru cumpărase 7 1/2 chintale fier [7].

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1619, II, 1075.
[2] *Ibidem*, II, 863, 866.
[3] *Ibidem*, II, 386, 469, 542, 561, I, 1588, 1613, 1616.
[4] *Ibidem*, I, 1319, 1397, 1403, 1435, II, 779, 783, 787, 788, 790, 808; Hurmuzaki, *Doc.*, 19^{I}, p. 718, 727.
[5] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1244, 1249, II, 355.
[6] *Registrul Comp. grec. Sibiu*, nr. 57, p. 644.
[7] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1068, 1108, 1210, 1221, II, 312, 301.

T. Cincu cerea lui Ţumbru să-i trimită „2 pocrovii bune pentru cai şi 2 pături roşii", 1 butoiaş cu ulei, o ploscă, 2 saci cu mazăre şi fasole, ciubere, pietre de in, sămînţă de in şi cînepă. Ţumbru îi trimitea „puieţi de cireşi şi garoafe", giuvaierele care fuseseră reparate la Viena, diamantele expediate de Ioan Cincu din Sibiu. Ţumbru primea de la Cincu delicatese pentru masă : caracatiţe, măsline, 1 000 melci de la Arvanitochori „pe care să-i împartă cu Geanli şi Boghici", obiecte de îmbrăcăminte ca papuci, ghete, blană de samur pentru giubea şi diverse cumpărături pe care Ţumbru le trimitea familiei sale din Seatişta, astfel : fes „cifte caic", ghermesut pentru giubea şi anteriu, calpac, tané găitan, tutun ş.a. T. Cincu intervenea, la rugămintea lui Ţumbru, pentru obţinerea de autorizaţii domneşti pentru exportul mierei şi lînei, pe numele lui Ioniţă Marcovici din Cîmpina. Ţumbru încasa de la breasla măcelarilor din Braşov datoria breslei către T. Cincu, care achitase banului Racoviţă 500 fl. ung., obligaţia breslei pentru iernatul muntelui pe anii 1795—1796. T. Cincu lua uneori cu împrumut de la Ţumbru fl. ren. în bancoţidule, pe care îi restituia apoi în groşi, prin fiica adoptivă a lui T. Cincu, Ivanca [1].

Elefterie Ioan trimitea lui Rizu Dornuşi, comisionarul din Pesta, calpace, caşcaval, dulceaţă, iar lui Ţumbru sticle cu antispasmatice. Ţumbru îi cumpăra panglici, conform mostrelor trimise. Elefterie dădea bani de cheltuială lui Gheorghe, nepotul lui Ţumbru, care venise de la Seatişta ca să înveţe carte la Bucureşti. Manicati Safranu din Sibiu mijlocea expedierile de giuvaiere, tabachere de aur bătute cu diamant şi cutie cu fluturi „care trebuie ferită de vămile valahe", pe care Nicolae Hagi Moscu din Viena le trimitea lui Gheorghe Castrişiu la Bucureşti [2].

Panaioti Hagi Nicu, Panu Steriu, Stavru Spiru, Panu Dimitrie Hagi Nicu, Dimitrie Chiriţi

Născut la Ianina în Epir, în anul 1709, Panaioti, fiul unui Nicolae care făcuse pelerinajul la Ierusalim, s-a stabilit de timpuriu la Bucureşti, ca negustor de blănuri. Întovărăşit cu un oarecare Zoe Căplan, desfăcea blănuri la Lipsca. Acest Căplan, atras de vastele posibilităţi pe care le oferea Rusia pentru comerţul cu blănuri, şi-a părăsit tovarăşul, mutîndu-se la Moscova [3]. Panaioti Hagi Nicu a rămas mai departe la Bucureşti, continuînd negoţul cu blănuri. Despre comerţul cu blănuri al acestuia nu avem însă în documentele noastre decît o singură ştire din anul 1777, o însemnare în catastih pe care o făcea M. Ţumbru din Braşov că a trimis lui P. Hagi Nicu la Bucureşti 147 bucăţi „cavorgichia" cu

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1066, 1068, 1105, 1124, 1244, 1403, 1601, 1610, 1616, 1057, 1133, 1137, 1221, 1583, 1588, 1589, II, 667, 1000, 551, 787, 312, 1025, 836 ; fidania = puieţi.

[2] *Ibidem*, II, 977, I, 1675, 1667, 1919, 1748, 1771, 1914, 1917, 1720.

[3] Cristofor Ktenas, *Inscripţiile şi donatorii bisericii grec. ort. Sf. Treime din Braşov*, Buc., 1938, p. 36—40.

1.30 fl. bucata [1]. Cele mai multe ştiri despre P. Hagi Nicu le avem din anii 1780—1793, epocă în care se ocupa mai mult cu negoţul de cambii şi monede. Era ajutat în afaceri de nepoţii săi, Panu Dimitrie Hagi Nicu, Stavru Spiru, Panu Steriu, Dimitrie Chiriţi. De la Panaioti Hagi Nicu s-au păstrat — în corespondenţa lui Ţumbru — 4 scrisori din anii 1781—1791 şi actul acestuia de donaţie către biserica grecească din Braşov; de la Panu Dimitrie Hagi Nicu, 6 scrisori din 1791, de la Panu Steriu 41 scrisori din 1791—1804, de la Stavru Spiru 13 scrisori din 1791—1792, de la Dimitri Chiriţi 3 scrisori din 1791 şi despre toţi aceşti negustori bucureşteni, diverse informaţii indirecte în bogata corespondenţă a negustorului braşovean, ca şi în catastihele casei comerciale Ioan Marcu din Sibiu.

În afacerile cu poliţe — care luaseră mari proporţii datorită extinderii economice de credit şi necesităţii de plată la distanţă — Panaioti Hagi Nicu lucra în asociaţie cu Constantin Vasiliu din Bucureşti, cu Ioan Paicu din Zemlin, cu Mihail Ţumbru din Braşov. Constantin Vasiliu circula permanent între Bucureşti, Iaşi, Constantinopol, avea bune relaţii la cămările domneşti din Bucureşti şi Iaşi, la elciul rus de la Constantinopol, obţinea sume mari de bani de la cămările domneşti şi firmane de liber export al cerii din Moldova [2]. Paicu scria lui Ţumbru că Constantin Vasiliu „are posibilitatea să furnizeze lui Ţumbru orice cantitate de groşi, oricînd, pentru afacerile sale, cu condiţia să-i poată plasa". „El va recomanda pe Ţumbru la prietenii săi şi la cămara domnească din Bucureşti" [3]. Cînd Vasiliu lipsea din Bucureşti, îl înlocuia P. Hagi Nicu [4].

Constantin Vasiliu, ca şi Panaioti Hagi Nicu, trimitea lui M. Ţumbru la Braşov sume mari de groşi. Începînd din octombrie 1780 pînă în martie 1781, Vasiliu trimisese lui Ţumbru 33 709 groşi, adică 32 007.24 fl., iar pînă în iunie 1782 încă 22 079 groşi [5] şi foarte probabil şi alte sume a căror consemnare nu ni s-a păstrat în această corespondenţă incomplet conservată. Ţumbru vindea la Braşov groşii primiţi sau cumpăra poliţe, pe care le revindea pe loc celor ce aveau de făcut plăţi în alte localităţi sau, în fine, le trăgea asupra corespondenţilor din Bucureşti, Constantinopol, Seres, Zemlin, Tîrnova, la ordinul lui Paicu din Zemlin sau al lui Gheorghe Turunţa şi comp. din Viena [6]. Cu cît schimbările, adică cumpărările şi vînzările pe poliţe erau mai frecvente, cu atît beneficiul acestor negustori era mai mare, de aceea Paicu îl îndemna pe Ţumbru să schimbe cît mai multe poliţe şi să se mulţumească cu un provizion de numai 1%, căci „atunci cînd afacerea cu schimbări de poliţe va atinge 150 000 groşi, va avea un cîştig bun". Afară de aceasta, i se fac înlesniri pentru procurări de mărfuri. Astfel, C. Vasiliu, care se străduise cu strîngerea a 10 000 ocale ceară la Iaşi şi cu obţinerea firmanului de export

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin,* II, 71; cavorgichia = blănuri provenite de la un soi de oi cu lîna roşcată-neagră şi creaţă.
[2] *Ibidem,* I, 136, 154, 192, 204, 223, 213.
[3] *Ibidem,* I, 141, 130.
[4] *Ibidem,* I, 135, 141, 154, 159, 176, 179, 180.
[5] *Ibidem,* I, 197, 145, 154, 288.
[6] *Ibidem,* I, 121, 135, 145, 157, 224, 225, 231, 281, 284.

în „Nemţia", cedează lui Ţumbru jumătate din cantitate, căci „el trebuie servit", deoarece lucrează cu Vasiliu şi Paicu [1]. Panaioti Hagi Nicu încasa şi el 1/2% comision pentru poliţele care i se trăgeau de la Braşov sau Zemlin şi pe care la rîndul său le schimba pentru Constantinopol [2]. Aceste speculaţii cu cambii erau posibile numai datorită faptului că trata indosabilă, adică aceea emisă la ordinul prezentantului, trata transmisibilă de la un proprietar la altul fără vreo limită, era frecvent folosită în acea vreme.

În 1791, Panaioti Hagi Nicu avea înţelegere cu M. Ţumbru pentru expedieri de icusari la Constantinopol şi totodată trimitea lui Ioan Marcu din Sibiu exindari, ruble, „finche" (pfennige) olandeze, spre a fi topite la monetăria de stat din Alba Iulia, sau îi trimitea galbeni împărăteşti şi olandezi, pentru a fi schimbaţi în icusari sau pentru a fi remişi lui Dimitrie Ioan Poshari, bancherul său din Viena, care făcea încasări şi plăţi în contul său [3]. Panaioti Hagi Nicu se bucura de mare consideraţie la Bucureşti, ca şi la Constantinopol sau la Viena, astfel încît postelnicul Hagi Stan Jianu din Craiova, „principalul" companiei Ţumbru, era plin de încredere că, alături de Hagi Nicu, „transporturile" de monede pentru „capitală" vor fi rentabile şi încuraja pe Ţumbru să restrîngă negoţul cu mărfuri, pentru a avea bani mai mulţi pentru aceste „transporturi" [4].

În ultima parte a vieţii, P. Hagi Nicu venea adesea la Braşov, simţindu-se legat de comunitatea greacă de acolo, căreia îi făcuse o importantă donaţie din imensa lui avere. Cu ocazia unei călătorii scria lui Ţumbru că „pe drum au apărut hoţi înarmaţi, care scrîşneau din dinţi că n-au putut să-l jefuiască". Îl anunţa că butoiul cu monede a ajuns intact la Bucureşti şi va fi expediat la Constantinopol cu ajutorul unei caravane, „deoarece drumurile spre Constantinopol, ca şi altele din Turcia, sînt pline de hoţi. Hoţii au încercat să intre la Ozinciova, spre a jefui tîrgul, dar paşa i-a bătut" [5].

La Braşov, cu ocazia construirii bisericii greceşti, se crease o dezbinare între companişti şi „cives graeci ritus", aceştia din urmă dorind ca biserica să fie a lor şi preotul să slujească în limba romînă, mulţi dintre aceşti „ţivişi" fiind romîni macedoneni sau chiar valahi din Schei. Panaioti Hagi Nicu se supără pe „ţivişi" — printre care se înnumărau Ţumbru, Geanli, Boghici ş. a. — şi reproşează lui Ţumbru că „n-ar fi crezut că acesta poate fi împotriva bunei înţelegeri în biserica lor, cînd la Braşov sînt puţini greci de aceeaşi credinţă, care neavînd bună înţelegere între ei, vor fi dispreţuiţi şi batjocoriţi de celelalte naţionalităţi". Supărat, îşi retrage donaţia. Într-un act din 1793, P. Hagi Nicu atestează că a donat companiei greceşti din Braşov 6 000 groşi de s-a cumpărat o casă cu locul dimprejur, pe timpul împăratului Iosif al II-lea ; pe locul cumpărat s-a zidit biserica grecească din Braşov. „Deoarece

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 123, 158, 174.
[2] *Ibidem*, I, 120, 220.
[3] *Ibidem*, I, 647, 673, 680, 753, 771, 840.
[4] *Ibidem*, I, 632, 655, 662.
[5] *Ibidem*, I, 722.

banii donaţi de grecii localnici şi de negustorii străini greci, care au poposit la Braşov în drum spre Rusia din cauza războiului precedent, n-au fost suficienţi pentru construirea bisericii", el a mai donat încă 600 groşi pentru terminarea zidirii bisericii. De asemenea şi-a luat obligaţia să plătească din banii săi proprii 180 fl. ren. anual chirie pentru odăile în care locuieşte preotul. „Pentru împodobirea bisericii şi pentru instrucţiunea copiilor greci a depus la banca împărătească de la Viena 10 000 fl., hotărînd ca dobînda lor să fie folosită la înfiinţarea unei şcoli greceşti. Însă fiindcă episcopul Gherasim Adamovici a luat în braţe pe Coste Geanli şi pe Hristu Mihail şi a avut atitudine ostilă faţă de scopul său, el dă altă destinaţie banilor, anume ajutorarea săracilor din Braşov" [1]. Prin depunerea la Camera din Viena a sumei de 20 000 fl. drept fundaţiune pentru o şcoală grecească şi pentru ajutorarea săracilor, el reuşeşte să cîştige de partea sa autorităţile luministe, încîntate de orice gest de promovare a şcolii şi să obţină în 1796 declararea bisericii drept „greacă naţională" şi eliminarea preotului romîn [2].

Panaioti Hagi Nicu a murit la adînci bătrîneţe, în anul 1796 la Braşov, fiind înmormîntat la biserica înzestrată de el [3].

Nepoţii lui Panaioti Hagi Nicu se îndeletniceau şi ei cu negoţul de monede. Dimitrie Chiriţi din Bucureşti lucra prin fratele său, Vasile Chiriţi din Braşov. Stavru Spiru întreţinea legături la Triest cu Panu Spiru, la Viena cu Temeli Hristu, Teodor Chiriac Ciocan şi comp., G. Schuller şi comp., la Pesta cu Ciucă, la Sibiu cu casa Marcu, la Braşov cu M. Ţumbru, la Craiova cu Teodor Poshari, fratele lui Dimitrie Poshari din Viena. Panu Steriu avea tovărăşie cu Ţumbru pentru negoţul cu monede şi poliţe. Între 8 decembrie 1791 — 16 septembrie 1792 ei au vîndut la Constantinopol monede în valoare de 40 151,104 groşi, cîştigînd fiecare cîte 1 076,57 fl. sau 1 346,24 groşi, cu lazul de 25%, de asemenea au schimbat poliţe pentru Constantinopol în valoare de 31 188,32 fl. La 24 februarie 1792, Panu Steriu trimitea monede la Constantinopol cu suita domnească „ce merge să aducă pe stăpîna doamnă", soţia lui Mihail Şuţu, iar altădată anunţa că cele 36 poveri de monede ale diferiţilor negustori merg însoţite de 13 oameni domneşti. Cel de-al patrulea nepot al lui Panaioti H. Nicu, Panu Dimitrie Ioan Hagi Nicu, avea înţelegere cu Dimitrie Poshari din Viena să-i trimită groşi spre a fi topiţi la monetăria de acolo „care plătea cu 2% mai mult decît monetăria din Alba Iulie". Dintr-o scrisoare a sa aflăm că groşii se scurgeau nu numai spre monetăriile din Viena şi Alba Iulia, ci şi spre Lemberg. „Pentru groşi se plăteşte la Bucureşti 47—48 cr. şi un agio de 10—12%, din cauza evreilor care îi strîng şi îi duc la Lemberg şi în alte părţi pentru topire" [4].

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 1212, 1930, 730.

[2] B. Baiulescu, *Monografia comunei bisericeşti gr. ort. romîne a Sf. Adormiri din Cetatea Braşovului*, Braşov, 1898, p. 16 ş.u.; G. M. v. Herrmann, *Das alte und neue Kronstadt*, Sibiu, 1883, vol. II, p. 566 şi urm.

[3] Cristofor Ktenas, *Albumul bisericii naţionale grec.-Sf. Treime*, Buc., 1937, p. 32.

[4] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, II, 600.

Alţi negustori

Teodosie Toma lucra în asociaţie cu *Polizache Dimitriu* (Demeter Polizu), cel dintîi locuind la Bucureşti, cel de-al doilea mai mult la Viena. Prin mijlocirea lui Manicati Safranu, firma bucureşteană Teodosie Toma şi Polizache Dimitriu primea numeroase colete cu marfă de la Joh. Thomas din Viena, astfel: tafta brodată, atlas, catifea, îmbrăcăminte femeiască şi marfă „ausländisch". Prin Teodor Rudolf aduceau mărfuri veneţiene şi comandau belacoase şi pagrinete de la Veneţia pentru comitenţii lor. Prin Safranu aveau relaţii comerciale şi cu Hamburg, de unde aduceau zahăr. Îşi asiguraseră împreună cu Safranu promisiunea spătarului — „de faţă fiind şi excelenţa sa Manase din partea Domnului" — de a-i sprijini în negoţ. Făceau diverse comisioane Safranilor, le vindeau mătăsurile, civitul, florile „tremolanta" trimise de la Veneţia de prietenii Panu şi Ioan Hristodul, zardavele, gurile de ham şi găitanele de carete. Prin ei, Safranu mijlocea expedierea „caselei cu lucruri" de la firma Schuller şi comp. din Viena către ambasadorul Rusiei la Constantinopol, a unei „lădiţi cu cărţi" de la Steiner şi Schlosser din Viena către Abram şi Marcu „fost Salom Tua" din Constantinopol sau a unei „casele" pentru Curtea domnească. Safranu apela la ei să ia în primire de la Eleonore Husbek Edel von Busenthal, „care se află la Bucureşti, restul de balsamuri nevîndut. deoarece trebuie să se întoarcă la Sibiu" şi să-i dea tot sprijinul, „căci este o femeie de condiţie socială bună". Safranu se îngrijea să li se expedieze de la Braşov ceară de seu, făină „mundmehl" ş.a.

Dar afacerile cele mai importante dintre firma bucureşteană şi Safranu erau acele de zaraflîc. Teodosie Toma vindea la Bucureşti poliţele şi monedele — galbeni împărăteşti, caragroşi, funduclii, suforini de 3 şi 4 galbeni — trimise de Safranu şi cumpăra exindari, pe care îi expedia pentru topit la Alba Iulia sau la Viena. În septembrie 1797, Safranu anunţa pe Teodosie Toma că pentru 56 ocale şi 125 dramuri de monede grele topite a primit 3 000 fl. şi că marca de argint, plătită pînă acum la „Bălgrad" cu 23,26 fl., iar la Viena cu 23,36 fl., s-a urcat în urma unei porunci împărăteşti la 24 fl. la toate monetăriile împărăteşti [1].

Teodosie Toma şi Polizache Dimitriu în tovărăşie cu Eustaţie Petre Pencovici au alcătuit o societate de transport cu corăbiile, despre a cărei durată şi activitate însă nu se cunoaşte nimic [2].

Eustatie (Stati) *Petre Pencovici* „lipscanul" din Bucureşti era „fermanliu sudit împărătesc", după cum se vede din actul prin care garanta înaintea companiei greceşti din Sibiu pentru Gheorghe Sachelarie Papadimu (Papadimitriu) originar din Adrianopol, care în 1800 cerea să fie primit ca membru în companie [3].

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 954, 1538, 1728, 1753, 1766, 1215, 2065, 1351, 1801, 2044, 1063, 1321, 1921, 955, 1394, 1462, 1582, 922, 1134, 1230, 1367, 1423—1427, 1446, 1495, 1537, 1539, 1541, 1548, 1619, 1637, 1687, 1684, 1702, 1742, 1672, 1683, 1700, 1814, 1821, 1214, 1227, 2026, 1069, 943, 1980, 990, 1008, 1010, 1050, 1546, 1547, 1454, 1271.

[2] *Ibidem*, I, 1214.

[3] *Ibidem*, I, 2102, 2100, 2101, 2103.

Pencovici, prin mijlocirea lui Safranu, primea la Bucureşti pînză de Linz, zăbranice, cipci, mărfuri „ausländisch" expediate de firma Thomas şi comp. din Viena. Cu ocazia plecării lui Pencovici în Turcia, Safranu îl îndemna să se intereseze acolo de posibilitatea de a desface muselină confecţionată la Sibiu, care este mai ieftină cu 30% decît tulpanele de la Lipsca.

Pencovici era solicitat de Safranu pentru diferite servicii, astfel să predea medicului Manase Eliad „pandectele în două tomuri" şi să obţină, prin influenţa acestui personaj influent la Curtea domnească, scrisoare de liber export al pieilor de bou şi mai ales al „groşilor grei".

Safranu se oferea să desfacă săpunarilor din Sibiu grăsimea de porc trimisă de Pencovici şi mai ales mijlocea topirea monedelor lui Pencovici la monetăria din Alba Iulia sau expedierea lor la Viena către Nicolae Hagi Moshu, Polizache Dimitriu, Teodor Chiriac Ciocan sau Panaiotache Costanda Hatia cu care Pencovici era în relaţie de afaceri. Safranu trimitea lui Pencovici pungi cu galbeni prin curierul agenţiei, căruia îi plătea „ca să nu arate lui Merkelius pachetele; dacă însă şi Merkelius va cere ceva bani, Pencovici trebuie să-i plătească şi acestuia". Ieşirea galbenilor din ţară era se vede în acel moment interzisă, însă negustorii găseau mijloace de a eluda ordinele împăratului, ca şi pe acele ale voievozilor [1].

Andrei Nicolae Papazoglu din Bucureşti era originar din Constantinopol [2] şi avea întinse relaţii comerciale în sudul Dunării, la Moscova ca şi la Viena. Trimitea lui Safranu, pentru a fi topite la Alba Iulia, nu numai monedele grele ale sale, ci şi ale prietenilor săi din Gabrovo, Hagi Velciu Mustacov, Hagi Ivanciu Mustacov şi Nicola Hagi Nanu Mustacov, precum şi ale lui Nicolae Nenovici şi lua în primire, spre a-i expedia destinatarilor, galbenii trimişi de Teodor Chiriac Ciocan, prin intermediul lui Safranu , către Mihail Almali şi Ioan Dimitriu Chelefarov din Moscova, către Gheorghe Romanov Druminov tot de acolo sau către Hagi Teodosie Hagi Iofciu din Gabrovo.

Cînd în aprilie 1797 stagnează la Viena negoţul cu galbeni, „deoarece s-a dat poruncă aspră că aceia care vor cumpăra sau vinde galbeni peste preţul fixat vor fi pedepsiţi", Safranu împreună cu Papazoglu se ocupă cu negoţul de mătăsuri, procurate din Brusa şi din sudul Dunării şi expediate la Moscova. În contul lui Safranu, Papazoglu expediază lui Ioan Naciu Almali şi comp. din „Mosca" 4 baloturi de mătase de peste Dunăre în greutate de 407 ocale şi 200 dramuri şi 200 turale de mătăsuri de Brusa în valoare de 8965 groşi şi 99 aspri. Cu acest prilej, Safranu adresează la 28 octombrie 1797 o scrisoare către Ioan Neciu Almali şi alta către Hagi Gheorghe Romanov Druminov, ambii la „Mosca", cel dintîi fiindu-i cunoştinţă personală, iar celui de-al doilea adresîndu-i-se „în baza prieteniei comune cu Andrei N. Papazoglu" şi fiindcă Safranu e în corespondenţă cu prietenul lui Druminov, Hagi Teodosie Hagi Iofciu

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 977, 1012, 1713, 1728, 1754, 1708, 1794, 1778, 1815, 1133, 1134, 1628, 1357, 1336, 1120, 1171, 1282, 998, 1011, 1090, 1018, 1023, 1060, 1062.

[2] *Registrul comp. grec. Sibiu*, nr. 57, p. 290—291.

din Gabrovo, şi îl roagă să aibă grijă să-i vîndă mătăsurile şi să-l informeze despre situaţia mătăsurilor la Moscova. Ulterior, Safranu trimitea galbeni lui Druminov, prin intermediul lui Papazoglu. Şi, deşi exista poruncă împărătească în sensul că poştele să nu primească transporturi de galbeni, totuşi Safranu trimitea la Bucureşti cîte 400—500 galbeni prin curierul agenţiei cezaro-crăieşti, plătindu-i 2—3 groşi, „iar lui Merkelius 1 groş la suta de galbeni". Expedierile de galbeni între Viena şi Bucureşti se făceau de obicei prin omul de încredere al lui Papazoglu, Nicolae Paciura — aromîn, originar din Hrupişte, care mai tîrziu va dezvolta un mare comerţ de comision, de pe urma căruia s-a păstrat în Arhiva din Sibiu o vastă corespondenţă comercială, de o deosebită importanţă pentru cunoaşterea vieţii comerciale a Bucureştilor din anii 1814—1827.

În schimbul galbenilor primiţi, Papazoglu trimitea „monede grele", adică exindari de 8 1/2 dramuri, care se dădeau la topit, la monetăria din Viena sau de preferinţă la cea din Alba Iulia, „care plăteşte cu bani în argint, nu în bancoţetel ca la Viena", iar mai tîrziu plătea 2/3 în bancoţidule şi 1/3 în monedă de argint [1].

Fraţii *Procopie şi Petre Vasiliu Canuşi* din Bucureşti erau lipscani reputaţi şi făceau un intens negoţ cu monede prin intermediul lui Safranu. În actele companiei greceşti din Sibiu se păstrează actul de jurămînt al lui Procopie depus în faţa „privilegiatei companii" în care a fost primit ca membru , în urma depunerii jurămîntului faţă de împăratul Francisc al II-lea[2].

Procopie stătea la Bucureşti, iar fratele său Petre pleca mereu la Lipsca, de unde aducea mărfuri care, uneori, trebuiau ferite de vama Bucureştilor. Fraţii Vasiliu Canuşi trimiteau şi ei exindari la topit, fie la Viena lui Ciocan, fie la Alba Iulia, prin Safranu.

Dificultatea cea mare era găsirea de galbeni care să fie trimişi la Bucureşti, spre a se cumpăra cu ei exindari. „Galbenii se găsesc greu, deoarece sînt strînşi de negustorii valahi care fac negoţ cu porci, plătind un baş de 12 cr. la bucată". Dar nu numai negustorii vînau galbenii, ci negoţul cu monede luase în această vreme atît de mari proporţii şi antrenase toate clasele avute, astfel încît Safranu scria lui Petre V. Canuşi : „acum nu se mai pot lua galbeni nici de la nobili, cum se obişnuia mai înainte, deoarece nobilii au devenit zarafi" [3].

Un alt „cavaler" al zaraflîcului, care de fapt a şi obţinut de la statul habsburgic titlul de nobleţă de „Ritter", este *Chiriac Polizu*, unchiul lui Polizache Dimitriu, despre care a fost vorba mai sus. În anii din care datează informaţiile noastre despre C. Polizu, acesta locuia mai mult la Viena şi lucra în asociaţie cu *Grigore Sfungara*, căruia în anul 1799 îi şi cedează comerţul din Bucureşti [4]. Sfungara primea la Bucureşti mărfuri

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 1374, 1556, 1216, 1151, 1327, 1363, 1360, 1259, 1228, 1813, 1281, 1310, 1566, 1581, 1600, 1644, 1840, 1812, 1813, 1853, 1858, 1797, 1276, 1024, 1601, 1800, 1664, 1291, 1223.

[2] *Ibidem*, I, 2093.

[3] *Ibidem*, I, 2043, 1259, 1281, 1301, 1316, 1317, 1325, 1408, 1415, 1422, 1428, 1429, 1445, 1454, 1543, 1041, 1049, 1140, 1524, 1534, 1359, 941, 942, 992, 1001, 1003, 1267, 1268, 1300, 1511, 1513, 1516, 1739, 1331, 1988, 2093.

[4] N. Iorga, *Acte romîneşti şi cîteva greceşti*, Vălenii de Munte, 1932, p. 284.

de Lipsca şi trimitea lui Chiriac Polizu pungi cu groşi grei, spre a fi topiţi la Viena, sau le trimitea lui Safranu pentru monetăria din Alba Iulia, tot în socoteala lui Chiriac Polizu [1].

Ianache Gheorghe Scufa trimitea la topit ruble şi groşi turceşti. Între 20 noiembrie 1789—20 aprilie 1792, casa Ioan Marcu din Sibiu îi încheie 20 bilanţuri cu un total de 48 516,06 fl. ung. Pentru 6 555,80 ruble ruseşti se încasa de la monetărie ţvanţigi în valoare de 12 284,81 fl. ung., altădată pentru 600 ruble se încasau caragroşi în valoare de 875,53 fl. ren. adică 1 051,06 fl. ung. Scufa mai trimitea lui Drosin Hagi Ivu şi comp. sau lui Teodor Chiriac Ciocan la Viena galbeni împărăteşti, olandezi, suforini. El primea de la Marcu din Sibiu icusari, decari, taleri împărăteşti [2].

Gheorghe Hristu din Bucureşti era asociat în negoţ cu Dimitrie Nicolau din Craiova, avea drept corespondent la Viena pe fratele său Temeli Hristu — mare casă comercială cu reprezentanţă şi la Triest — iar la Sibiu pe fraţii Marcu şi fraţii Safranu. Gheorghe Hristu era sudit cezaro-crăiesc. Merkelius scria lui Thugut în 1793 că din comisia semnatară a aranjamentului vamal pentru negustorii din Ardeal a făcut parte, în afară de T. Cincu, Gheorghe Hristu şi că nu l-ar fi admis pe acesta în comisie dacă n-ar fi fost recunoscut aici ca supus cezaro-crăiesc chiar înaintea războiului care a precedat pacea de la Şiştov şi dacă n-ar fi primit dreptul de a pleca împreună cu întreaga familie în ţările cezaro-crăieşti la izbucnirea războiului. În timpul războiului a şi locuit de fapt la Braşov, „deşi a depus homagium numai de curînd" [3].

Dimitrie Nicolau din Craiova trimitea lui Marcu, în contul lui Gheorghe Hristu, galbeni împărăteşti, olandezi, „gigliato", „papalino", ordinari, suforini, crontaleri, taleri bavarezi, caragroşi împărăteşti, pitaci, mariaşi, groşiţe, „zehner". Marcu mijlocea expedierea acestor monede la Viena către Temeli Hristu şi tranzita la Bucureşti mătăsurile de Lipsca, butoaiele cu vin de Tokaj şi cu tutun trimise de Temeli Hristu. În 1791, pe o perioadă de 4 luni, casa Marcu încheie lui Gheorghe Hristu bilanţ în sumă de 23 267,28 fl. ung.

În 1836, Gheorghe Hristu dădea faliment, iar Pascali Cazoti din Bucureşti şi Nicolae Hagi Chiriac din Braşov puneau sechestru pe averea lui din Braşov [4].

Ioan Sterie Costa, nepotul lui Papazoglu, era tovarăş de negoţ cu Nicolae Nenovici din Şiştov. Împreună trimiteau lui Marcu şi lui Safranu din Sibiu monede la topit şi primeau de la Ciocan din Viena galbeni de Regensburg, olandezi, împărăteşti. Nenovici furniza lui Safranu mii de ocale de scumpie [5].

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 1064, 990, 957, 952, 958, 1458, 1824, 1848, 1912, 1973, 1950, 1957, 983, 1006, 1000, 1035, 1068.

[2] *Ibidem*, I, 535, 544, 624, 665, 666, 1507, 1567, 1854, 2085.

[3] Hurmuzaki, *Doc.* 19^{I}, p. 679.

[4] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 523, 532, 656, 675, 859, 965, 967, 970, 1072, 929; *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, I, 2450.

[5] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 1797, 584, 652, 664, 670, 936, 953, 1047, 1070, 1071, 1121, 1126, 1144, 1147, 1152, 1159, 1211.

Mărgărit Ioviţa din Bucureşti pare să fi fost originar din Melenic, ca şi Safranu, căci acesta îi scria în 1797 că s-a întristat de cele întîmplate „în patria lor; evenimente rele vor avea loc totdeauna în împărăţia turcească". El era în relaţie cu Gheorghe Popovici şi comp., din Viena, de la care primea galbeni; cu aceştia cumpăra groşi grei, care luau calea obişnuită către monetăria din Alba Iulia [1].

Unii negustori bucureşteni aveau strînse relaţii cu Constantinopolul. Astfel, *Antonache Hagi Teohari*, al cărui tată, Hagi Teohari Hagi Dimitriu, locuia la Constantinopol. Safranu trimitea lui Antonache la Bucureşti poliţe care să fie negociate şi trase asupra tatălui său de la Constantinopol; de asemenea îi trimitea caragroşi, adică taleri împărăteşti „cu vulturul cu sabie, cît şi fără sabie", precum şi taleri saxonici, spre a fi expediaţi la Constantinopol către Hagi Teohari Hagi Dimitriu sau către firma Toma Anastasie Altengi. Safranu ruga pe Hagi Teohari Hagi Dimitriu să ţină secretă afacerea cu caragroşi, în special faţă de Hagi Constantin Pop, dar după cîtva timp ambele firme sibiene se îndeletniceau cu expedieri de caragroşi la Constantinopol. Caragroşii erau transportaţi prin iasaccii împărăteşti sau cu „calabalîcurile fostului domn Ipsilante". Safranu mai trimitea la Constantinopol galbeni împărăteşti parlachici.

Cu banii încasaţi la Constantinopol pe caragroşi şi galbeni se plătea bumbacul comandat de Safranu de la Panaioti Geanli din Seres. Geanli trăgea la Seres poliţă asupra lui Hagi Teohari Hagi Dimitriu de la Constantinopol, la ordinul lui Petre Manoli şi Teodor Dimitriu din Braşov, asociaţii lui Safranu la negoţul cu bumbac. Sau banii erau remişi de la Constantinopol la Viena prin poliţe de Livorno. Astfel, găsim o poliţă trasă de A. Zanachani din Constantinopol — care încasase valuta poliţei de la Hagi Teohari Dimitrache — asupra lui Filip Hagi Mihail et Cosadini din Livorno la ordinul lui Manicati Safranu din Sibiu. Acesta din urmă, la rîndul său, dispune ca poliţa să fie plătită la ordinul lui Thadeus Berger din Viena, care avea sarcină fie să accepte poliţa, fie să o negocieze, transmiţînd-o mai departe. Iată un exemplu de poliţă indosabilă care îşi schimbase de 4 sau poate chiar de 5 ori proprietarul şi care era în perspectivă de a trece în proprietatea încă a altora. Era acesta un sistem de plată la distanţă care scutea de transporturi inutile de monede şi totodată aducea beneficii negociatorilor de poliţe.

În ianuarie 1798, Safranu scria lui Hagi Teohari Dimitriu: „în regiunea noastră caragroşii sînt rari şi atîta timp cît oamenii nu ştiau nimic despre caragroşi, aceştia erau cumpăraţi cu un baş mic sau fără baş. Acum însă nu este nici o pricopseală la caragroşi, deoarece oamenii se năpustesc unii peste alţii la cumpărarea caragroşilor, forţînd başul lor, după cum s-a întîmplat cu împărăteştii Mariei Terezia, adică cu vulturul fără sabie şi sceptrul la picioare, care se cumpără cu 10 cr. başul". Cu galbenii se petrecea acelaşi lucru. Safranu scria lui Altengi din Constantinopol: „la Sibiu, galbenii se cumpără cu un laz de 12 cr. şi situaţia aceasta va ţine pînă la lăsata secului de Paşti, deoarece băştinaşii folosesc galbenii la plata porcilor din Valaho-Bogdania".

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu* I, 1161, 1118, 1152, 1155, 1229, 1254, 1867, 1881, 1899, 1981, 1990, 2025.

Safranu şi Antonache Hagi Teohari îşi făceau diverse servicii reciproce. Cum sobele de fier lucrate la Timişoara erau foarte căutate la Bucureşti în acea vreme, Safranu mijlocea expedierea a 3 sobe în greutate de 1 298 funţi şi în valoare de 101.35 fl.ren. pentru Antonache, iar acesta îi trimitea de la Bucureşti dulceaţă de chitră sau scoici de la Constantinopol, comandate pentru medicul Manase Eliad [1].

Un alt negustor bucureştean cu relaţii de tovărăşie la Constantinopol era *Dimitrie Teohari*, care forma o firmă comună cu Toma Constantin din Constantinopol. În 1792, acesta primea de la Mihail Ţumbru din Braşov icusari, mijlocea expedierile de monede ale acestuia către Constantinopol şi vindea Curţii domneşti poliţe pentru socoteala lui Anastase Hagi Vulcu din Braşov [2].

În corespondenţele negustorilor braşoveni şi sibieni găsim informaţii sporadice şi despre alţi negustori bucureşteni care se îndeletniceau cu zaraflîcul. Astfel *Hristache Temelie*, frate cu *Ioan Rahtivan* şi tovarăş de negoţ cu *Dimitrie Hagi Costanda Varnali*, trimitea şi el groşi grei spre a fi topiţi la Alba Iulia şi primea în schimb galbeni [3].

Polihronie Alexiu Hagi Mantu şi comp. din Bucureşti primea galbeni de la Trandafir Hagi Steriu şi comp., precum şi de la Ioan Darvari şi comp., ambele din Viena [4]. *Hristodul Levca* şi comp., *Hristodul Manu Vrena*, *Ioan Dimitrie Cotopuli*, toţi din Bucureşti, primeau galbeni de la Stavru Ioan şi comp. din Viena [5]. Marea firmă vieneză Teodor Chiriac Ciocan trimitea galbeni lui *Mihali Gheorghe Bălăceanu* şi primea groşi grei de la *Ioan Trandafir* lipscanul din Bucureşti [6]. Totodată avea în permanenţă la Bucureşti un om al lui, pe Dimitrie Teohari, care se ocupa de afacerile de zaraflîc ale sale [7]. Gheorghe Popovici din Viena expedia galbeni de Regensburg lui *Ioan Eustaţiu Băltăreţu* din Bucureşti [8].

Gheorghe Cernovici primea marfă „ausländisch" prin firma vieneză Joh. Mich. Thomas; *Ioan Constantin Odobescu* purta judecată cu un negustor din Boiţa pentru „60 porci vînduţi pe credit cu 720 fl. ung."; fraţii *Pascali* şi comp. din Bucureşti se interesau la Sibiu de un tovarăş care să depună la negoţul cu vite jumătate din bani şi căutau legături cu măcelarii şi negustorii din Sibiu, care fac negoţ de vite în Banat şi Ungaria [9].

Corespondenţa negustorilor braşoveni şi sibieni, pe care ne bazăm expunerea de mai sus, dezvăluie unul din izvoarele principale de acumulare primitivă a capitalului în Ţara Romînească. Alături de forma mai veche de înmulţire a avuţiei comerciale prin transformarea banilor în marfă şi a mărfii în bani, capătă preponderenţă către sfîrşitul veacului

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 923, 927, 1544, 1552, 1553, 1563, 1910, 2070 2078, 1860, 1894, 2021—2023, 1639, 1640, 1960, 1994, 1768, 1859, 1878, 1892, 1949.

[2] *Ibidem*, I, 933, 935, 980, 1055, 1134, 1333.

[3] *Ibidem*, I, 1224, 1274, 1311, 1332, 1337, 1341, 1379, 1391, 1283.

[4] *Ibidem*, I, 1360, 1364, 1375.

[5] *Ibidem*, I, 1667, 1669, 1100, 1160, 1152, 1569.

[6] *Ibidem*, I, 1329, 1665, 1779, 1259, 1835, 1836, 1851, 1874, 1884, 1894, 1917.

[7] *Ibidem*, I, 935, 936, 973, 1048, 1152, 1159, 1180, 1195, 1473, 1608, 1834, 1514.

[8] *Ibidem*, I, 1152, 1155, 1158.

[9] *Ibidem*, I, 1454, 1456, 1219, 1271, 1351.

al XVIII-lea tratarea banilor — atît a numerarului, cît şi a banilor de credit — drept mărfuri. Transformarea mărfurilor în bani era un proces de lungă durată şi cu multe riscuri, pe cînd negoţul cu bani şi cambii asigura cîştiguri mari şi repezi, accelera procesul de acumulare a capitalului. Negustorul braşovean Mihail Ţumbru explica tovarăşului său de negoţ, postelnicul Hagi Stan Jianu, că pentru compania lor n-ar fi rezultat un astfel de cîştig, dacă n-ar fi limitat negoţul cu mărfuri pentru a da extindere negoţului de bani. Acest din urmă gen de negoţ era la adăpostul multor vicisitudini la care era expus cel dintîi. Mărfurile ocupau un volum mai mare decît monedele şi transportul lor pe drumuri primitive, cu mijloace de transport rudimentare, era foarte anevoios. În scrisorile acestea comerciale auzim adesea despre mărfuri lăsate pe la hanuri de către cărăuşi nemulţumiţi de plată sau împiedicaţi de zăpezi şi ploi; de pierderi avute la mărfuri stricate din cauza duratei transportului sau dificultăţii desfacerii; de veresii neîncasate; de prohibiţii de import şi export asupra uneia sau alteia dintre mărfuri.

Negoţul cu marfa-bani se exercita, ca şi negoţul cu mărfuri, pe plan internaţional, pe o vastă zonă întinsă de la Constantinopol la Viena şi din sudul Dunării de la Seres pînă la nord la Iaşi. Imaginea zarafului ca mic negustor ambulant care îşi exercită negoţul de schimb de monede la tarabă, pe uliţe, — imagine pe care ne-a transmis-o studiile mai vechi de istorie economică — trebuie completată cu aceea a unui zaraf-mare negustor de proporţii internaţionale, agent de emigrare a banilor universali — a aurului şi a argintului — dintr-o ţară în alta.

Dezvoltarea comerţului cu marfa-bani a fost favorizată de condiţiile circulaţiei monetare din Imperiul otoman şi cel habsburgic. În ambele imperii circula o mare felurime de monede, diferite din punct de vedere al conţinutului de metal preţios, al titlului, al mărimii, al formei etc. Specialiştii[1] au stabilit în Ţara Romînească la sfîrşitul veacului al XVIII-lea peste 60 feluri de monede în circulaţie. Raportul de valoare între ele varia de la o piaţă la alta, potrivit cererii şi ofertei şi potrivit instabilităţii preţului metalelor nobile. Negustorii de bani, zarafii, speculau aceste variaţii de valoare, purtînd încoace şi încolo acest gen de marfă — monedele şi cambiile — şi oferind-o spre vînzare acolo unde cursul era mai ridicat şi şansa de cîştig mai mare. Uneori ele se plimbau rînd pe rînd de la Bucureşti la Constantinopol, Seres, Tîrnova, Salonic, Uzunciova, Slivno, Zemlin etc.

Haosul monetar din cele două imperii, cu mulţimea monedelor, coexistenţa monedelor de aur cu cele de argint, a monedelor uzate cu cele noi, a monedelor slabe cu cele drepte, a monedelor drepte cu cele forte, se accentuează încă mai mult în statul habsburgic prin punerea în circulaţie a monedelor de hîrtie. Pentru acoperirea deficitului bugetar rezultat de pe urma războaielor cu turcii şi — către sfîrşitul veacului — cu francezii, statul pusese pe piaţă 44 milioane florini în bancoţidule prin emisiu-

---

[1] C. I. Condurache, *Istoricul sistemelor monetare în Ţările Romîne pînă la 1867*, în *Buletinul Soc. Numismatice Romîne*, 1933—1934, p. 45.

nile din anii 1762, 1771, 1785[1]. Urmarea a fost dispariţia din circulaţie a banilor buni, a monedei metalice, şi înlocuirea cu bani slabi, adică fenomenul economic cunoscut sub numele de „legea lui Gresham". „Dacă se emit bancnote care înlocuiesc banii metalici (deci şi moneda de argint în ţările în care argintul este măsura valorii) în circulaţia internă, atunci a doua funcţie a fondului de rezervă (anume de a servi pentru circulaţia internă) încetează, şi o parte a metalului preţios care a servit pentru îndeplinirea ei va lua pentru mult timp drumul străinătăţii"[2].

În 1794, Ţumbru scria corespondenţilor săi că „în regiunile noastre şi la Viena au dispărut toţi banii imperiali, nu mai există decît hîrtie şi poliţe, negoţul se face mai mult cu monedă turcească"[3]. Monedele de aur erau folosite de către stat în plăţile peste graniţă pentru întreţinerea armatei de război, erau tezaurizate de către nobili sau erau vînate de negustori, spre a fi vîndute pe pieţele străine, unde aveau curs mai ridicat. Monedele de argint mărunte — căci florinul dispăruse aproape cu totul încă mai demult, devenind doar o monedă de calcul — erau şi ele vînate de negustori, spre a fi vîndute la monetăria din Constantinopol pentru valoarea lor metalică, ce depăşea valoarea lor ca monede.

Dacă în 1791—1794 monedele de argint se scurgeau către Constantinopol, în anii următori, 1795—1797, ele se îndreaptă către Viena şi Alba Iulia. Dacă tarapanaua din Constantinopol înghiţea tezaurul metalic habsburgic, nu mai puţin monetăriile de stat din Viena şi Alba Iulia înghiţeau tezaurul metalic otoman. Căci „între ţările care nu produc aur şi argint are loc o permanentă circulaţie de metal preţios. Numai precumpănirea acestei mişcări într-o parte sau alta decide dacă în ultimă instanţă are loc un aflux sau o scurgere de metal preţios, deoarece mişcările pur oscilatorii şi adesea paralele se neutralizează în cea mai mare parte. Dar tocmai de aceea, cînd avem în vedere acest rezultat, pierdem din vedere de cele mai multe ori permanenţa şi cursul în genere paralel al ambelor mişcări. Lucrurile sînt privite întotdeauna ca şi cum un import excedentar şi un export excedentar de metal preţios n-ar fi decît efectul şi expresia raportului dintre importul şi exportul de mărfuri, în timp ce ele sînt în acelaşi timp şi expresia raportului dintre un import şi un export de metal preţios însuşi, independent de comerţul de mărfuri"[4].

Stăpînit de idei mercantiliste, statul habsburgic se străduia să-şi atragă metalul nobil şi să înmulţească, prin negoţ şi industrie, izvoarele avuţiei naţionale. Afacerile de zaraflîc ale negustorilor, în măsura în care ele au însemnat un aflux al metalului nobil către Viena, însemna pentru stat o modalitate de a-şi reface tezaurul epuizat de războaie. De aceea autorităţile statului habsburgic vedeau cu ochi buni aceste afaceri. Merkelius şi curierii agenţiei cezaro-crăieşti erau adesea purtătorii monedelor metalice dintr-un imperiu în altul, nu numai din motivul unui cîştig personal. Negustori ca N. Paciura îşi făceau un titlu de merit din faptul

[1] H. Ritter v. H. Hankiewicz, *Bestimmungen über Münzwesen, Staatspapiergeld und Staatsschuld in Österreich*, Viena, 1887, p. 58.
[2] Karl Marx, *Capitalul III²*, Buc., 1955, p. 544.
[3] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Or. Stalin*, II, 590, 602, 618.
[4] Karl Marx, *op. cit.*, p. 543.

că au alimentat cu argintul groşilor turceşti monetăriile de stat habsburgice.

Baterea din nou a monedelor din vechile monede date la topit la monetăriile de stat era un prilej de scădere a greutăţii şi titlului lor, a valorii lor reale faţă de valoarea înscrisă pe monedă şi deci o sursă de cîştig pentru conducătorii statelor. Falsificările şi deteriorările monetare, adică scăderea conţinutului de metal preţios sau a titlului metalului din care erau confecţionate monedele, constituiau în epoca feudală un mijloc frecvent utilizat de clasele dominante „pentru a pompa, pe nesimţite, venituri suplimentare de la micii producători", care „primind pentru produsele lor bani care nu aveau valoare deplină, erau spoliaţi de o parte din produsul muncii" [1].

Dacă negustorii sudiţi cezaro-crăieşti aşezaţi la Bucureşti erau ocrotiţi şi ajutaţi de autorităţile statului habsburgic, ei fiind uneltele de realizare a tendinţelor sale politice, curînd ei îşi creează o poziţie puternică şi înaintea clasei feudale din Ţara Romînească în rîndul căreia vor căuta să pătrundă.

Prin importul de mărfuri lipscane, negustorii satisfăceau nevoile de lux şi de europenizare a boierimii. Către sfîrşitul veacului al XVIII-lea se petrecuse o prefacere a modei şi a gustului clasei boiereşti. Articolele vestimentare turceşti, şi chiar şi cele veneţiene, nu mai corespundeau acestui gust. Un contemporan, Peysonnel [2], observa că femeile „un peu au-dessus du commun" dispreţuiesc „les damasquettes de Venise", abandonîndu-le femeilor „des plus bas étages", şi preferă stofele, desenurile şi culorile manufacturii apusene.

Dar nu numai vanitatea, ci şi interesul vital al clasei feudale avea nevoie de aceşti negustori. Domnitorul avea grele obligaţii băneşti către Poartă. Plata să făcea adesea prin trageri de poliţe. Poliţele erau procurate de negustori, care erau dispuşi să crediteze cămara domnească şi să aştepte achitarea poliţelor, bineînţeles în schimbul unui profit. „Comerţul cu bani" — scrie Marx — „ajunge la deplină dezvoltare, şi aceasta chiar de la primele sale începuturi, atunci cînd la funcţiile sale obişnuite se adaugă acelea ale luării şi acordării de împrumuturi, precum şi comerţul pe credit" [3]. Pe de altă parte şi cămara domnească îşi crea izvoare de venituri, finanţînd afacerile negustorilor. Am văzut că negustorul C. Vasiliu lua bani pentru afacerile cu poliţe de la cămările domneşti din Bucureşti şi Iaşi.

Prin împrumuturi cămătăreşti, negustorii au reuşit să şi-i oblige deopotrivă pe domnitor ca şi pe boieri. Safranu solicita sprijinul domnitorului pentru afacerile sale comerciale, cerea să-l excepteze de la prohibiţia exportului de exindari sau a exportului de piei. Negustorii îşi exercitau influenţa asupra Curţii domneşti prin rudele lor instalate sub un titlu

---

[1] Aurel Vijoli, *Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din Romînia*, Buc., 1958, p. 44—45.

[2] Peysonnel, *Traité sur le commerce de la Mer Noire*, 2 vol., Paris, 1787.

[3] Karl Marx, *Capitalul*, *III*[1], Buc., 1956, p. 314.

sau altul la Curte. Astfel, Manase Eliad, rudă cu Safranii din Sibiu, ajunge la sfîrşitul anului 1796 medic al Curţii din Bucureşti. După cîtva timp, Safranu scria unui corespondent că „Manase se bucură de o deosebită consideraţie atît la Curtea domnească din Bucureşti, cît şi la cea din Iaşi" şi încerca prin el obţinerea de bilete de liber export pentru mărfuri şi monede interzise[1]. Manase Eliad a fost nu numai medicul apreciat al Curţii, ci şi profesor la Academia domnească. După îndepărtarea lui Ipsilante, Manase pare să se fi întors la Sibiu, unde moare la 17 octombrie 1813, după cum reiese dintr-o corespondenţă a lui N. Paciura cu Papazoglu din Bucureşti [2].

Un alt personagiu prin care negustorii îşi exercitau influenţa asupra Curţii era paharnicul Ioan Hagi Moshu. Acesta era fratele negustorului Nicolae Hagi Moshu din Viena. Negustorul vienez călătorea adesea la Bucureşti, primea pungi cu groşi de acolo, făcea negoţ cu mărfuri şi monede, iar în 1796 dădea un răsunător faliment împreună cu alte multe case comerciale din Viena. Elefterie Ioan întreba pe Ţumbru dacă a aflat de „falimentul valahilor din Viena, printre care se află şi Moshu cu taraful său" [3]. Dacă în perioada corespondenţei pe care ne bazăm expunerea de faţă, paharnicul Ioan Hagi Moshu nu se îndeletnicea încă cu negoţul de monede, la începutul veacului al XIX-lea îl va practica deosebit de intens, alături de alţi mulţi boieri ai Curţii, ca Nicolae Trăsnea, Ştefan Beliu, Constantin Leascoglu ş.a., aşa cum se desprinde din registrele comerciale provenite de la Nicolae Paciura. Din negoţul cu monede şi din arenda ocnelor, Ioan Hagi Moshu realizează mari averi şi ajunge, sub domniile regulamentare, bancher oficial al domnitorilor şi al vistieriei.

Paharnicul Ioan Vilara era rudă cu negustorul Toma Vilara din Sibiu. Acesta din urmă era întovărăşit cu Ioan Marcu şi cu Manicati Safranu pentru negoţul cu ceară. Ceara era furnizată de „medelnicerul", apoi „paharnicul" Ioan Vilara şi expediată la Veneţia. În catastihul cerii provenit de la Gh. Ioan Marcu se face adesea însemnare de datoriile pentru ceară către Ioan Vilara [4].

Dar negustorii aceştia nu se vor mulţumi numai să exercite influenţă asupra Curţii domneşti şi să se strecoare sporadic în rîndurile boierilor de Curte, ci aspiră către funcţii politice. Bancherul Chiriac Polizu a fost candidat de consul prusac; Stati Petrovici, bancher al Curţii prusiene, a fost agent al Prusiei şi apoi dragoman al Agenţiei cezaro-crăieşti; bancherul Gheorghe Sachelarie îşi schimbase cetăţenia turcă cu cea cezaro-crăiască şi fusese recomandat ca agent consular al Prusiei, dar n-a fost acceptat de turci [5]. În 1798, cei patru vornici ai doilea se aleg dintre negustori: Ioan Scufa la mile, Spirea Cazoti la străji, Mihai Chiriţă la şcoli, Petre Vasiliu la cişmele şi orfanotrofie, iar în Tribunalul din 1797 intrau,

---

[1] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 1092, 981, 1009, 1357, 1351, 1152, 1213, 1234, 1245, 1612.

[2] *Registrul Comp. grec. Sibiu*, nr. 57, p. 566.

[3] *Catalog. doc. grec. Arhiv. Stat. Sibiu*, I, 1701.

[4] *Ibidem*, I, 182, 73, 84.

[5] N. Iorga, *op. cit.*, p. 100; v. şi Hurmuzaki, *Doc.*, X, p. XLVI—XLVIII.

aleși de domn, un Hagi Dumitrache Papazoglu, Polihronie Alexiu, Eustatie Petre, Teodosie Toma și alți negustori [1].

Paralel cu infiltrarea negustorilor în rîndul clasei feudale are loc și un proces de atragere a clasei feudale către îndeletnicirea negoțului. „Comerțul exercită deja o atracție atît de puternică asupra clasei feudale, încît o transformă, o descompune și o asimilează în parte. Numeroși sînt boierii care nu se ocupă numai de desfacerea cît mai avantajoasă a produselor, ci se oferă negustorilor să strîngă, de exemplu, producția de lînă dintr-un județ sau dintr-o provincie întreagă. Alții propun să se asocieze cu negustorii în tovărășii permanente" [2]. Și nu numai în negoțul cu produsele moșiei, ci și în negoțul cu bani se lasă antrenată clasa feudală. Dacă în monarhia habsburgică, cu clase feudale claustrate în forme de viață tradiționale, constatarea lui Safranu „și nobilii au devenit zarafi" corespundea unei realități, cu atît mai ușor în Țara Romînească, unde clasa feudală ajunsese să fie formată în bună parte din foști dregători cu deprinderi afaceriste dinFanar.

Transformarea socială, cu încălcarea barierei între boieri și negustori, era expresia unei adînci prefaceri în economia Țării Romînești. Prin așezarea negustorilor sudiți cezaro-crăiești la București, capitala Țării Romînești intră la sfîrșitul veacului al XVIII-lea în rețeaua schimburilor economice internaționale, alături de marile centre comerciale, Constantinopol, Viena, Leipzig, Triest, Zemlin ș.a., în care își desfășurau activitatea acești negustori. Faptul a avut urmări hotărîtoare pentru dezvoltarea ulterioară a economiei țării. Posibilitatea de desfacere a produselor agricole și animale pe o piață internațională și perspectiva cîștigului bănesc a dat o nouă orientare întregii economii a Țării Romînești. De unde mai înainte moșierii feudali, precum și micii producători — țărani și meșteșugari — produceau în mod precumpănitor pentru îndestularea propriilor nevoi și ale unei piețe restrînse la orașele cele mai apropiate, către sfîrșitul veacului al XVIII-lea ei se simt stimulați să-și intensifice producția de lînă, ceară, seu, piei. cordovane etc., căci știau că produsele lor vor fi căutate de negustori, chiar acasă la producători, ba adesea arvunite înainte. Datorită negustorilor, economia naturală face loc tot mai mult economiei de schimb. „Dezvoltarea comerțului și a capitalului comercial dezvoltă pretutindeni producția în direcția valorii de schimb, îi mărește volumul, o face variată și cosmopolită, transformă banii în bani universali. De aceea comerțul exercită pretutindeni o acțiune mai mult sau mai puțin dizolvantă asupra organizărilor producției pe care le găsește și care sub diferitele lor forme sînt orientate cu deosebire înspre valoarea de întrebuințare"[3].

Negustorii sudiți cezaro-crăiești așezați în Țara Romînească au contribuit, prin acumularea de mari capitaluri și prin forța de descompunere a banului, la accelerarea ritmului de trecere de la orînduirea feudală la orînduirea capitalistă. Supușenia cezaro-crăiască fiind doar un accident, mulți dintre ei fiind romîni macedoneni, ei se vor asimila cu ușurință populației băștinașe.

---

[1] N. Iorga, *op, cit.*, p. 82—83, 108.

[2] Andrei Oțetea, *Casa de comerț Hagi Constantin Pop din Sibiu și rolul ei în dezvoltarea comerțului din Țara Romînească*, în *Comunicări și articole de istorie*, Buc., 1955, p. 43.

[3] Karl Marx, *Capitalul III*[1], Buc., 1956, p. 325.

БУХАРЕСТСКИЕ КУПЦЫ В КОНЦЕ XVIII В. И ИХ СВЯЗИ С БРАШОВОМ И СИБИУ

РЕЗЮМЕ

На основе изучения документов, находящихся в архивах Брашова и Сибиу, авторы исследуют один из аспектов обменных операций, совершаемых торговыми кампаниями в конце XVIII в. В статье показывается, что торговля деньгами — явившаяся следствием таких условий, когда стоимостное отношение различных монет, циркулировавших между Оттоманской и Габсбургской империями варьировало в зависимости от рынка — облегчила спекуляцию широких масштабов. Традиционные торговые отношения Валахии с Трансильванией через посредство городов Брашов и Сибиу приобретают новый аспект, особенно к конца XVIII в., благодаря росту торговли движимостью, векселями и монетой по сравнению с торговлей товарами.

В работе подробно описывается торговая деятельность купцов Теодорана Константина Чинку, Елефтерие Иона, Мэргэрит Иоана, Георге Кастришиу, Теодора Анастасиу, Иоанна Анастасиу, Теодосие Тома, Стати Петре Пенковича и др. Эти бухарестские купцы, частично поддерживаемые и покровительствуемые габсбургскими властями, создают себе прочное положение по отношение к феодалам Валахии, в ряды которых они стремятся проникнуть. При помощи ростовщических ссуд купцам удавалось поставить в зависимость от себя как государей,так и бояр. Но купцы не довольствуются только влиянием на господарский двор и тем, что проникают в ряды придворных они жаждут политических функций.

Параллельно с проникновением купцов в ряды класса феодалов осуществляется и процесс вовлечения феодалов в торговлю.

Жившие в Бухаресте купцы Габсбургской империи путем накопления больших капиталов и благодаря возможности располагать деньгами содействовали ускорению темпов перехода от феодального строя к капиталистическому.

Так как габсбургское подданство этих купцов было простой формальностью, тем более, что многие из них являлись румынами-македонцами, они впоследствии легко ассимилировались местным купечеством и составили ядро румынской буржуазии.

NÉGOCIANTS BUCARESTOIS À LA FIN DU XVIIIe SIÈCLE; LEURS RELATIONS AVEC LES VILLES DE BRAŞOV ET DE SIBIU

RÉSUMÉ

Sur la base de l'analyse des matériaux trouvés dans les archives de Braşov et de Sibiu, les auteurs présentent un aspect des vastes opérations de change des compagnies commerciales de la fin du XVIII-e siècle. Dans l'article on montre que le trafic avec de l'argent — conséquence des conditions de la circulation monétaire entre l'Empire Ottoman et celui des Habsbourg des diverses monnaies dont le rapport de valeur différait d'une place à l'autre — facilitait des opérations spéculatives de grandes proportions.

Les relations commerciales traditionnelles de la Valachie avec la Transylvanie par l'intermédiaire des deux villes, Braşov et Sibiu, prennent — notamment vers la fin du XVIII-e siècle — un aspect nouveau, grâce à l'augmentation du négoce des valeurs mobiliaires, traites et monnaies, ce négoce étant devenu bien plus intense que le commerce des marchandises.

On expose largement l'activité des négociants Teodoran Constantin Cincu, Elefterie Ion, Mărgărit Ioan, Gheorghe Castrişin, Teodor Anastasiu, Teodosie Toma, Stati Petre Pencovici et autres. Ces négociants bucarestois, partiellement protégés et aidés par les autorités habsbourgeoises, se créent une position puissante, avant la classe féodale de la Valachie, dans les rangs de laquelle ils chercheront à pénétrer. Par des prêts usuraires, les commerçants réussissaient à rendre redevables envers eux en égale mesure et les princes régnants et les boïards. Mais ces commerçants-là ne se contenteront point d'exercer une influence sur la Cour et de se glisser dans les rangs des nobles, mais ils aspirent à des fonctions publiques.

Parallèlement à l'infiltration des négociants dans les rangs de la classe féodale, a lieu aussi un processus d'attraction de la classe féodale vers la pratique du commerce.

Les commerçants sudètes envoyés par les autorités impériales de Vienne et établis à Bucarest, ont contribué, en accumulant de grands capitaux et par la force de décomposition de l'argent, à l'accélération du rythme de passage de l'ordre féodal à l'ordre capitaliste. Leur appartenance à l'Empire des Habsbourgs n'était qu'accident, beaucoup d'entre eux étant à l'origine des Roumains de Macédoine et par conséquent ils s'assimileront facilement aux commerçants indigènes.
